

Приложение к ООП ОО

Рабочая программа

учебного предмета

«Чеченский язык»

для обучающихся 5 – 9 классов

Уровень: ОО

Срок освоения программы: 5 лет

2023-2024 учебный год

**Пачхьалкхан бюджетни йукъардешаран учреждени
«Гуьмса-г1алин йукъардешаран кхерч»**

**Нохчийн меттан белхан программа
Дешаран т1ег1а: коьрта юкъара дешар
(5 -9-г1ий классаш)**

2023 – 2024 дешаран шо

ДОВЗИЙТАРАН КЕХАТ

Программа хІоттийна нохчийн меттан хьехархочунна ишколан дешаран хІинцалерчу тенденцешна а, Іаморан жигарчу методикашна а тІехъажийна йолу дешаран предметан белхан программа хІоттош, методически гІо-накъосталла даран Іалашонца.

Гергарчу белхан программо хьехархочун таро хуьлуйтур йу:

1) нохчийн мотт хьехаран процесехь коьртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартехь билгалдаьхначу Іаморан личностни, метапредметни, предметни жамІашка кхачош долу хІинцалера некъаш кхочушдан; (кхин дІа – ФПДС КІД);

2) билгал йолчу классан башхаллаш тидаме а оьцуш, билгалдина дакъа/тема Іаморна дешаран хенан магийнчу гергарчу дІасайекъарх, ткъа иштта дакъойн/темийн Іаморан коьчал карайерзорхъама йалийнчу дешаран гІуллакхдаран коьртачу кепех пайда а оьцуш, рузманан-тематикин планировани кечІан.

Личностни а, метапредметни а жамІаш далийна, коьртачу йукъардешаран ишколехь нохчийн мотт хьехаран башхаллаш тидаме а оьцуш.

«Ненан (нохчийн) мотт» дешаран предмето билгалдо предметашна йукъара уьйраш гуманитарни циклан кхечу дешаран предметашца кхочушйар.

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЙУКЪАРА ХАРАКТЕРИСТИКА

Нохчийн мотт – нохчийн халкъан ненан мотт, Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт.

Нохчийн мотт хааро а, цуьнан тайп-тайпана кепаш, функционални тайпанаш карадерзоро а, цуьнан стилистически башхаллах, суртхІотторан таронех кхетаро а, нохчийн маттах тайп-тайпанчу тІекаренан хьелашкахь нийса а, эвсараллица а пайдаэца хааро а билгалдоккху адаман кхиаме хилар.

Нохчийн матто, шен тІекаренан а, оила йовзийтаран а коьрта функцеш кхочушйеш, адаманашна йукъахь уьйр латтайо, адаман кхетам а, дог-ойла а кхолларехь дакъалоцу; нохчийн мотт нохчийн халкъан хаамаш, оьздангаллин ламасташ, истори ларйаран а, йовзийтаран а коьрта гІирс бу.

Ишколехь нохчийн мотт Іамор тІехъажийна ду дешархочун оьздангаллин а, коммуникативни а культура кхачаме йалорна а, цуьнан интеллектан а, кхоллараллин а говзалла, ойлайар, иэс, суртхІоттор, ша кхочушден дешаран гІуллакх кхиорна а.

Нохчийн мотт Іаморан чулацам иштта тІехъажийна бу функционални говзалла, адаман йешаран, текстех кхетаран, тайп-тайпанчу барамийн текстийн хаамах пайдаэцаран, цуьнан мах хадоран, цунах ойлайаран, шен Іалашонашка кхачаран, шен хаарш а, таронаш а шорйаран, йукъараллин дахарехь дакъалацаран интегративни хаар санна, кхиорна. Къамелан а, текстан а гІуллакх нохчийн меттан ишколан курсан къепе кхолларехь коьртаниг ду.

Цаьрца догІуш долу хаарш а, карадерзарш а далийна Іаморан метапредметни, предметни жамІийн ларамехь, Іаморан чулацамехь (дакъош: «Мотт а, къамел а», «Текст», «Меттан функционални тайпанаш»).

Дешаран предметан чулацам кхочушбан таро йу классал араьхарчу гІуллакхдарехь: экскурсеш, тематикин меропрятеш, конкурсах, и. д.кх.

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ ІАМОРАН ІАЛАШОНАШ

Коьртачу йукъарчу дешаран программашца нохчийн мотт Iаморан Iалашонаш йу:
патриотизмах кхетар а, иза гучуйаккхар а, нохчийн мотт Нохчийн Республикин шолгIа пачхьалкхан мотт санна, нохчийн халкъан къоман мотт санна ларар; маттаца нохчийн халкъан син хьал лардаран, довзийтаран кепе а, тIекаренан гIирсе а санна кхетаме йукъаметтиг хилар; нохчийн культуре ларам гучубаккхар;

нохчийн мотт адаман кхиаран гIирсе, йукъараллин уьйр кхолларан гIирсе санна караберзор;

нохчийн маттах, цуьнан дIахIоттамах, функцех, нохчийн меттан стилистически гIирсех хаарш карадерзор; литературин меттан норманаш а, къамелан оздангалла а практикехь карайерзор; жигара пайдаоьцучу а, нуьцкъаллин а дешнийн хьал тодар а, шен къамелехь тайп-тайпанчу грамматически гIирсех пайдаэцар а; орфографически а, пунктуационни а говзалла кхачаме йалор, шен къамел кхачаме далоран лаам кхиор;

къамелан гIуллакх, адамашна йукъарчу куьцан а, куьцан доцучу а тIекаренан хьелашкахь гонахарчу нахаца эвсара йукъаметтигаш латтош долу коммуникативни карадерзарш кхачаме далор; нохчийн мотт тайп-тайпана хаамаш бовзаран гIирсе санна караберзор; ойланан гIуллакх кхачаме далор, нохчийн мотт Iаморехь дустаран, анализан, синтезан, жамIдаран, тайпанашка дIасадекъаран, билгала йолу бакъонаш дIахIитторан, универсальни интеллектан карадерзарш кхиор;

функционални говзалла кхиор: хаамийн лехам кхочушбаран, оьшу хаам схьакъасторан а, хийцаран а, тайп-тайпанчу барамехь йолчу текстийн чулацам тидаран, царехь кхетаран, пайдаэцаран хаарш; текстан хааман-маьIнин йухакечдаран стратеги а, говзалла а, некъаш а карадерзор; текстах, цуьнан гIуллакхах, йукъарчу маьIнех, маьIнин дIахIоттамах, авторан коммуникативни Iалашонах, меттан гIирсийн гIуллакхах кхетаран кепаш карайерзор.

ДЕШАРАН ПЛАНЕХЬ «НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН МЕТТИГ

Коьртачу йукъарчу дешаран Федеральни пачхьалкхан дешаран стандартаца догIуш, «Ненан мотт (нохчийн)» дешаран предмет йукъайоьду «Ненан мотт а, литература а» предметни областана, Iамо декхарийлахь долу предмет а йу.

Дешаран хьесапца нохчийн мотт Iаморна билгалдаькхина 507 сахьт:

5 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 6 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 7 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 8 классехь – 102 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт), 9 классехь – 99 сахьт (кIиранахь – 3 сахьт).

«НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТАН ЧУЛАЦАМ

5 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а (шуйра дешан хIоттам, дукха маьIнаш долу дешнаш, дешан тIедеанчу маьIнийн кхиаме система, синонимаш а, антонимаш а, кицанаш а, аларш а).

Нохчийн меттан дошкхолладаларан хьелаш (йуьхьанцарчу ишколехь Iамийнчун барамехь). Лингвистикин коьрта дакъош (фонетика, орфоэпи, графика, орфографи, лексикологи, дошкхолладар, морфологи, синтаксис, пунктуаци). Мотт билгалонан система санна. Мотт адамийн тIекаренан гIирс санна. Меттан а, къамелан а коьрта дакъош: аз, морфема, дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени.

Мотт а, къамел а

Мотт а, къамел а. Барта а, йозанан а къамел, монолог а, диалог а, полилог.

Къамелан гIуллакхан тайпанаш (къамел дар, ладогIар, йешар, йаздар), церан башхаллаш.

Дахарехь биначу тидамийн буха тIехь а, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме литература йешаран буха тIехь а барта монологан аларш кхоллар.

Йешна йа ладогIна текст, цу йукъахь дуйцуш волчун йуьхь хуьйцуш а, барта схьайийцар.

Лингвистически теманашна а (Iамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тIехь йолчу теманашна а диалогехь дакъалацар.

Маршалла хаттаран, Iодикайаран, дехаран, баркаллин къамелан кепаш.

Дахарехь а, книгаш йешарехь а зеделлачунна, чулацаман суьртана тIе а тевжаш, тайп-тайпана сочиненеш йазйар (цу йукъахь сочиненеш-миниатюралаш а).

ЛадогIаран тайпанаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайпанаш: Iаморан, довзийтаран, хьажаран, лехаман.

Барамехь 140 дашал кIезиг йоцчу ладогIначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхетар.

Текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккхар, текстан чулацамца догIуш, хаттарш а, царна жьопаш а хIиттор.

Йозанан кепехь йуьхьанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийтар.

Iалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гIирсаш къастор.

Йозанехь вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйар.

Тайп-тайпанчу лексически дошамех пайдаэцар.

Текст

Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан тема а, коьрта ойла а. Текстан микротема. Коьрта маьIна чулоцу дешнаш.

Къамелан функционални-маьIнин тайпанаш: суртхIоттор, дийцар, ойлайар; церан башхаллаш.

Текстан композиционни дIахIоттам. Абзац текст композиционни-

маӀнин дакъошка йекъаран гӀирс санна.

Текстан дакъош а, предложенеш а вовшахтосу гӀирсаш: дешан кепаш, цхъанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххыйн цӀерметдешнаш, дешан йухаалар.

Дийцар къамелан тайпа санна. Дийцар.

Текстан маӀнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микро-темийн, абзацийн, текстехь предложенеш вовшахтосучу гӀирсийн а, кепийн а; меттан суртхӀотторан гӀирсех пайдаэцар (Ӏамийнчун барамехь).

Йешначу йа ладобгӀначу текстан чулацам ма-барра а, хоржуш а, бацбина а схъабийцар. Дийцархочун йуьхь а хуьйцуш, текстан чулацам схъабийцар.

Текстан хаамаш хийцар: текстан цхъалхе а, чолхе а план.

Меттан функционални тайпанаш

Меттан функционални тайпанех лаьцна йукъара кхетам (буьйцуцу маттах, функционални стилех, исбаьхьаллин литературин маттах).

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Фонетика а, графика а лингвистикин дакъош санна.

Аз меттан дакъа санна. Озан маӀна къасторан гӀуллакх. Нохчийн меттан мукъачу аьзнийн къепе.

Нохчийн меттан мукъазчу аьзнийн къепе.

Элпийн а, аьзнийн а дазар. Нохчийн алфавитан хӀоттам.

Мукъа аьзнаш: деха а, доца а.

Мукъаза аьзнаш: къора а, зевне а.

Сонорни мукъаза аьзнаш.

Къамел дарехь аьзнийн хийцадалар. Фонетически транскрипцин элементаш.

Нохчийн маттахь дешдакъа. Дешдакъа дешан дакъа санна. Тохар.

Дош фонетически къастор.

Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.

Интонаци (йиш), цуьнан функцеш. Интонацин коьрта элементаш.

Орфографи

Орфографи лингвистикин дакъа санна.

Й элпан нийсайаздар.

Къасторан **ь, ъ** хьаьркийн нийсайаздар.

Лексикологи

Лексикологи лингвистикин дакъа санна.

Дош – меттан коьрта дакъа. Цхъа маӀна долу а, дукха маӀнаш долу а дешнаш; дешан нийса а, тӀедеана а маӀна.

Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.

Лексически дошамийн тайпанаш а (маӀнин дошам, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамаш), ненан меттан дешнийн хьал карадерзорецхь цара ден гӀуллакх а.

Цена нохчийн а, тӀеэцна а дешнаш.

Фразеологи

Фразеологизмаш, церан маӀна, царах пайдаэцар.

Фразеологически эквиваленташ оьрсийн маттахь.

Фразеологически дошамаш.

Дешан хЮттам а, дошкхолладалар а

Морфема меттан уггар жима маЪІне дакъа санна.

Морфемийн тайпанаш.

Дешан лард а, чаккхе а. Орам, дешхълалхе, суффикс.

Цхъанаораман (гергара) дешнаш.

Дошкхолладалар а, дошхийцадалар а.

Нохчийн маттахъ дешнаш кхолладаларан коьрта кепаш. Дешнаш кхолладаларехъ а, хийцадаларехъ а морфемашкахъ мукъачу а, мукъазчу а аьзнийн хийцадалар.

Дешнаш кхолладаларан морфемни кеп (дешхълалхенан гЮьнца, суффиксан гЮьнца, дешхълалхенан а, суффиксан а гЮьнца). Лардаш вовшахкхетарца дешнаш кхолладалар. Чолхе дешнаш. Чолхе-дацдина дешнаш.

Дешан морфемни анализ.

Морфологи. Къамелан оьздангалла. Орфографи

Морфологи лингвистикин дакъа санна.

Коьрта къамелан дакъош. Къамелан дакъойн семантически, морфологически, синтаксически башхаллаш.

Коьрта къамелан дакъош, церан грамматически маЪІна, морфологически билгалонаш, синтаксически гЮллакх.

Цердош

Цердош къамелан дакъа санна. Цердешан йукъара грамматически маЪІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Къамелехъ цердешан гЮллакх.

Долахъ а, йукъара а цердешнаш. Цердешнийн грамматически классаш. Цердешнийн терахъ. Цхъллин йа дукхаллин терахъан кеп бен йоцу цердешнаш.

Цердешнийн легарш. Диъ легар. Дожарийн маЪІна.

Цердешнийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

Цердешнаш кхолладаларан некъаш.

Цердешнаш морфологически къастор.

Долахъ цердешнийн нийсайаздар.

Цердешнашца **ца** нийсайаздар.

Оьрсийн маттара тЕэцначу цхъадолчу цердешнийн нийсайаздар.

Синтаксис. Къамелан оьздангалла. Пунктуаци

Синтаксис лингвистикин дакъа санна.

Дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а нохчийн меттан синтаксисан дакъош санна. Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетаран коьрта тайпанаш (цІеран а, хандешан а).

Предложени а, цуьнан билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш, аларан Іалашоне а, эмоцин билгалоне а хъаьжжина.

Дийцаран, хаттаран, тЕедожоран; айдаран а, айдаран йоцчу а предложенийн маЪІнин а, интонацин а башхаллаш.

Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард).

Подлежащи а, сказуеми а предложенин коьрта меженаш санна.

Сказуемин подлежащица барт хилар.

Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенийн тайпанаш: цхълалхе, чолхе.

Йаьржина а, йаржаза а предложенеш. Предложенин коьртаза меже-

наш: къастам, кхачам, латтам. Къастам а, и гайтаран тайпаналлин гIирсаш а. Кхачам а (нийса а, лач а), и гайтаран тайпаналлин гIирсаш а. Латтам а, и гайтаран тайпаналлин гIирсаш; маЪне хъаьжжина, латтамийн тайпанаш (хенан, меттиган, даран суьртан, Iалашонан, бахъанин, бараман).

Предложенин цхъанатайпана меженаш, къамелехъ цара деш долу гIуллакх. Цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенийн интонацин башхаллаш. Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долу предложенеш.

Гедерзарца йолу предложени, интонацин башхаллаш.

Гедерзар а, и гайтаран гIирсаш а.

Цхъалхечу предложенин синтаксически анализ.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш.

Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш пунктуационни кечйар.

Диалог.

Йозанехъ диалог пунктуационни кечйар. Пунктуаци лингвистикин дакъа санна.

6 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн мотт – Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а, нохчийн историн, культурин синъобздангалле кхачоран гIирс а.

Литературин маттах лаьцна кхетам.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхIоттор, монолог-дийцар, монолог-ойлайар; лингвистически темина хаам.

Диалоган тайпанаш: гIуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар.

Текст

Текстан маЪнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микротемийн а, абзацийн а, текстехъ предложенеш вовшак-тосучу кепийн а, гIирсийн а; меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцар (Iамийнчун барамехъ).

Текстан хаамаш хийцар. Текстан план (цхъалхе, чолхе; цIеран, хаттаран); текстан коьрта а, коьртаза а хаам; текст схъайий-цар.

СуртхIоттор къамелан тайпа санна.

Адаман куьцан суртхIоттор.

XIусаман суртхIоттор.

Iаламан суртхIоттор.

Меттиган суртхIоттор.

Дарийн суртхIоттор.

Меттан функционални тайпанаш

ГIуллакхан стиль. ДIахъедар. Расписка. Iилманан стиль. Дошаман статья. Iилманан хаам.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла. Орфографи

Билгалдош

Билгалдош кьамелан дакъа санна. Билгалдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Кьамелехь билгалдешан гІуллакх.

Билгалдашо цІердашца бартбар. Мухаллин а, йукъаметтигаллин а билгалдешнаш. Берта а, бертаза а билгалдешнаш. Лааме а, лаамаза а билгалдешнаш.

Мухаллин билгалдешнийн даржаш. Йуъхьанцара дарж. Дустаран дарж. ТІехдаларан дарж.

Билгалдешнаш терахьашца а, классашца а хийцадалар. Билгалдешнийн легар. Билгалдешнаш кхолладаларан некъаш.

Билгалдешнаш морфологически къастор.

Чолхечу билгалдешнийн нийсайаздар.

ТІеэцначу билгалдешнийн нийсайаздар.

Терахьдош

Терахьдош кьамелан дакъа санна. Терахьдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Кьамелехь терахьдешан гІуллакх.

МаъІне хьаъжжина, терахьдешнийн тайпанаш: масаллин, роГІаллин терахьдешнаш.

ХІоттаме хьаъжжина, терахьдешнийн тайпанаш: цхьалхе, чолхе, хІоттаман терахьдешнаш. Берта а, бертаза а терахьдешнаш. Масаллин а, роГІаллин а терахьдешнийн легадалар, алар, нийсайаздар. Терахьдешнийн кепаш нийса кхоллайалар.

Гулдаран терахьдешнех нийса пайдаэцар.

Терахьдешнаш морфологически къастор.

Терахьдешнийн нийсайаздаран норма: терахьдешнаш цхьаъна а, къаъстина а, дефисца а йаздар, терахьдешнийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

ЦІерметдош

ЦІерметдош кьамелан дакъа санна. ЦІерметдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Кьамелехь цІерметдешан гІуллакх.

МаъІне а, грамматически билгалонашка а хьаъжжина, цІерметдешнийн тайпанаш. ЦІерметдешнийн легар.

ЦІердешнаш, билгалдешнаш санна легалуш долу цІерметдешнаш. Йаххьийн цІерметдешнаш цІерниг а, лач а дожаршкахь. Йаххьийн цІерметдешнийн (*вай, тхо*) тайп-тайпана маъІна. ЦІерметдашо цІердашца бартбар. Хаттаран а, йукъаметтигаллин а цІерметдешнийн башхалла.

ЦІерметдешнийн нийсайаздар.

Предложенехь цІерметдешан гІуллакх.

ЦІерметдешнаш морфологически къастор.

Хандош

Хандош кьамелан дакъа санна. Хандешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш. Кьамелехь хандешан гІуллакх.

Инфинитив а, цуьнан грамматически билгалонаш а.

Инфинитиван суффиксах: *-а, -о, -ан, -ен, -он*.

Хандешан хенаш. МаъІна а, пайдаэцар а. Карара хан, йахана хан, йоГІу

хан.

Карарчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсайазйар.

Йахана хан, цуьнан кепаш. Йаханчу хенан кепаш кхоллайалар. Йаханчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсайазйар.

ЙогIу хан, цуьнан кепаш. ЙогIучу хенан кепаш кхоллайалар.

Хандешан цхьаллин а, дукхазаллин а кепаш.

Хандешан терахьашца а, классашца а хийцадалар.

Хандешнаш морфологически къастор (Iамийнчун барамехь).

7 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна. Къоман меттан, культурин, историн уьйр.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхIоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар.

Диалоган тайпанаш: гIуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар, хаамах жоп дехар, хаам бар.

Текст

Текст къамелан произведени санна. Текстан коьрта билгалонаш (жамI дар).

Текстан дIахIоттам. Абзац.

Текстан хаамаш хийцар: текстан план (цхьалхе, чолхе; цIеран, хаттаран, тезисан); текстан коьрта а, коьртаза а хаам.

Текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш а, кепаш а (жамI дар).

Текстехь меттан суртхIотторан гIирсаш.

Ойлайар къамелан функциональни-маьIнин тайпа санна.

Текстан-ойлайаран дIахIоттаман башхаллаш.

Текстан маьIнин анализ: цуьнан композиционни башхаллийн, микро-темийн а, абзацийн а, текстехь предложенеш вовшахтосучу кепийн а, гIирсийн а; меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцар (Iамийнчун барамехь).

Меттан функциональни тайпанаш

Меттан функциональни тайпанех лаьцна кхетам: буйцу мотт, функциональни стилаш (Iилманан, публицистикин, гIуллакхан), исбаьхьаллин литературин мотт.

Публицистикин стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

Публицистикин стилан жанраш (репортаж, йоза, интервью).

Публицистикин стилехь йолчу тексташкахь меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцар.

ГIуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла

Морфологи меттан Iилманан дакъа санна (жамI дар).

Хандош

Хандешан 1-ра а, 2-гІа а спряженеш. Дешан орамехъ мукъа
аьзнаш хийцадалар.

Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш.

Хандешан билгала, бехкаман, лааран, тІедожоран саттамаш. Ханде-
шан хатгаран а, латгаман а кепаш.

Хандешнашца дацаран дакъалгаш (*ца, ма*) нийсайаздар.

Хандош морфологически къастор.

Причасти

Причасти хандешан кеп санна. Причастехъ хандешан а, билгалдешан а
билгалонаш. Предложенехъ причастин синтаксически гІуллакх.

Причастин хенаш. Лааме а, лаамаза а причастеш.
Причастин легар.

Причастин карчам.

Причасти морфологически къастор.

Причастийн дожарийн чаккхенаш нийсайазйар.

Причастешца суффиксаш нийсайазйар. Причастеш кхоллайалар.

Цхъайолу причастеш цІердешнашка а, билгалдешнашка а йерзар.

Причастешца *ца* цхъаьна а, къаьстина а йаздар.

Причастин карчамца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш.

Деепричасти

Деепричасти хандешан кеп санна. Деепричастехъ хандешан а, куцде-
шан а билгалонаш. Предложенехъ деепричастин синтаксически гІуллакх.

Деепричастин хенаш.

Деепричастин карчам. Деепричастица а, деепричастин карчамца а
йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш.

Деепричастешца дацаран дакъалг *ца* нийсайаздар.

Масдар

Масдаран коьрта грамматически билгалонаш а, предложенехъ цуьнан
синтаксически гІуллакх а.

Масдаран грамматически категореш: терахъ, классан гайтам.

Масдаран легар.

Масдаран карчам. Масдаран карчамехъ сацаран хъаьркаш.

Масдарца *ца* нийсайаздар.

Куцдош

Куцдашах кхетам. Куцдешнийн йукъара грамматически маьІна.

Куцдешнийн тайпанаш. Куцдешнийн дустаран даржаш.

Куцдешнийн кхолладалар.

Куцдешан синтаксически гІуллакх.

Куцдош морфологически къастор.

Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.

ГІуллакхан къамелан дакъош

ГІуллакхан къамелан дакъойх йукъара кхетам. Коьрта къамелан
дакъош гІуллакхан къамелан дакъойх къастор.

ДештІаьхье

ДештІаьхье гІуллакхан къамелан дакъа санна.

ДештІаьхье, цуьнан маьІна, морфологически билгалонаш, синтакси-
чески гІуллакх.

ДештІаьхьенийн тайпанаш.

Кхечу къамелан дакъойх кхоллайелла дештIаьхьенаш.
Церан нийсайазйар.

Хуттург

Хуттург гIуллакхан къамелан дакъа санна. Хуттург предложенин цхьанатайпана меженаш а, чолхечу предложенин дакъош а вовшахтосу гIирс санна.

Хуттургийн тайпанаш, шайн хIоттаме хьаьжжина: цхьалхе, чолхе, хIоттаман. ХIоттаман хуттургийн нийсайазйар.

Хуттургийн тайпанаш, шайн маьIне хьаьжжина: цхьаьнакхетаран а, карара а.

Текстехь хуттургийн маьIна. Къамелехь хуттургех, церан маьIне хьаьжжина, пайдаэцар. Хуттургех предложенеш а, текстан дакъош а вовшахтосучу гIирсех санна пайдаэцар.

Предложенин цхьанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосучу хуттургашца (*а, йа*) йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш.

Дакьалг

Дакьалг гIуллакхан къамелан дакъа санна.

Дакьалгийн тайпанаш, шайн маьIне а, пайдаэцаре а хьаьжжина.

Дакьалгийн нийсайаздар. Тайп-тайпанчу къамелан дакъошца дакьалгаш дефисца а, къаьстина а йаздар.

Айдардош

Айдардашах кхетам. Къамелехь айдардешан маьIна.

Айдардешан билгалонаш. Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш.

Азтардаран дешнаш.

Айдардешнийн интонацица а, сацаран хьаьркашца а къастор.

8 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн мотт кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахь.

Мотт а, къамел а

Монолог-суртхIоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар; Илманан хаамца къамел дар.

Диалог.

Текст

Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а.

Къамелан функционални-маьIнин тайпанийн башхаллаш (дийцар, суртхIоттор, ойлайар).

Текстан хаамаш хийцар: тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам сьахаржар; лингвистически дошамех пайдаэцар; тезисаш, конспект.

Меттан функционални тайпанаш

ГIуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

ГIуллакхан стилан жанраш (дIахьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика).

Илманан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.

Илманан стилан жанраш (реферат, Илманан темина доклад).
Текстехь меттан тайп-тайпанчу функционални тайпанийн цхьаьнадар,
текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуац

Синтаксис лингвистикин дакъа санна.

Дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а синтаксисан дакъош санна. Пунктуац. Сацаран хьаьркийн функцеш.

Дешнийн цхьаьнакхетар

Дешнийн цхьаьнакхетаран коьрта билгалонаш.

Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетаран тайпанаш: хандешан а, цIеран а.

Дешнийн цхьаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш: бартбар, урхалла, тIетовжар.

Дешнийн цхьаьнакхетарийн синтаксически анализ.

Предложени

Предложени. Предложенин коьрта билгалонаш: маьIнин а, интонацин а йуьзна хилар, грамматически кечIар.

Предложенийн тайпанаш, аларан Iалашоне хьаьжжина, (дийцаран, хаттаран, тIедожоран), эмоцин билгалоне хьаьжжина, (айдаран, айдаран йоцу). Церан интонацин а, маьIнин а башхаллаш.

тIедожоран предложенешкахь меттан тIедожоран кепех пайдаэцар.

Барта а, йозанан а къамелехь предложенеш кечIаран гIирсаш (интонаци, маьIнин тохар, сацаран хьаьркаш).

Грамматически лардийн масалле хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (цхьалхе, чолхе).

Коьрта меженаш хиларе хьаьжжина, цхьалхечу предложенийн тайпанаш (цхьанахIоттаман, шинахIоттаман).

Коьртаза меженаш хиларе хьаьжжина, предложенийн тайпанаш (йаьржина, йаржаза).

Йуьззина а, йуьззина йоцу а предложенеш.

Диалоган къамелехь йуьззина йоцчу предложенеш пайдаэцар, барта къамелехь йуьззина йоцчу предложенин интонаци ларIар. *XIaь, xIan-xIa* дешнашца йолчу предложенийн грамматически а, пунктуационни а, интонацин а башхаллаш.

Цхьалхе предложени xIотторан а, инверсех пайдаэцаран а норманаш.

ШинахIоттаман предложени

Предложенин коьрта меженаш

Подлежащи а, сказуеми а предложенин коьрта меженаш санна. Подлежащин хиларан кепаш. Подлежащин тайпанаш.

Сказуемин тайпанаш а (хандешан цхьалхе, хандешан xIоттаман, цIеран xIоттаман), сказуемин хиларан кепаш а.

Подлежащиний, сказуеминий йуккъехь тире.

Предложенин коьртаза меженаш

Предложенин коьртаза меженаш, церан тайпанаш.

Къастам предложенин коьртаза меже санна. Берта а,

бертаза а къастамаш.

Йуххедиллар къастаман шатайпа кеп санна. Кхачам предложенин коъртаза меже санна. Нийса а, лач а кхачамаш.

Латтам предложенин коъртаза меже санна. Латтабийн тайпанаш (меттиган, хенан, бахъанин, Іалашонан, даран суъртан, дуъхъалара, бехкаман, бараман).

ЦхъанакІоттаман предложени

ЦхъанакІоттаман предложенеш, церан грамматически билгалонаш.

ЦхъанакІоттаман предложенийн а, шинакІоттаман йуъззина йоцчу предложенийн а грамматически башхаллаш.

ЦхъанакІоттаман предложенийн тайпанаш: цІеран, билгала-йуъхъан, билгалза-йуъхъан, йукъара-йуъхъан, йуъхъза предложенеш.

Къамелан тайп-тайпанчу стилашкахъ цхъанакІоттаман предложенех пайдаэцар.

Чолхейаьлла цхъалхе предложени. Цхъанатайпанчу меженашца предложенеш

Предложенин цхъанатайпана меженаш, церан билгалонаш, вовшактосу гІирсаш. Предложенин цхъанатайпанчу меженийн уьйр: хуттургаш йолу а, хуттургаш йоцу а. Интонаци, сацаран хъаьркаш.

Цхъанатайпана а, цхъанатайпана боцу а къастамаш.

Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долу предложенеш.

Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш долчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хІитторан норманаш.

Йух-йуха йалочу **а, йа** хуттургашца йозучу цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хІитторан норманаш.

Шакъаьстинчу меженашца йолу предложенеш

Шакъастар. Шакъаьстинчу меженийн тайпанаш (шакъаьстина къастамаш, шакъаьстина йуххедилларш, шакъаьстина латтамаш).

Латтабийн дурсаш.

ТІедерзаршца а, йукъайалочу, йукъахІитточу конструкторшца а йолу предложенеш

ТІедерзар. ТІедерзаран коърта гІуллакх.

Даьржина а, даржаза а ТІедерзар.

Йукъайало конструкторш.

Йукъайалочу конструкторшцийн тайпанаш, маьІне хъаьжжина, (тешна хилар йа цахилар, тайп-тайпана синхаамаш, хаам хъаьнгара бу, ойланийн роІалла а, церан уьйр а, кечйаран кепаш а гойтучу маьІнехъ йукъадало дешнаш).

ЙукъахІитто конструкторш.

Предложенин меженех тера догІуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъаьнакхетарш.

Йукъайалочу а, йукъахІитточу а конструкторшца, ТІедерзаршца (даьржина а, даржаза а), айдардешнашца йолу предложенеш хІитторан норманаш.

Йукъайалочу а, йукъахІитточу а конструкторшца, ТІедерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хІитторан норманаш.

Предложенийн синтаксически а, пунктуационни а анализ.

Ма-дарра а, лач а къамел

Ма-дарра а, лач а къамел. Ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенийн дахIоттам.

Цитаташ. Алар йукъа цитаташ йалоран кепаш. Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хIитторан норманаш; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенешкахь, цитаташ йалорехь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

9 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Нохчийн Республикехь нохчийн матто кхочушден гIуллакх.

Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахь.

Мотт а, къамел а

Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар).

Къамелан гIуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладогIар, йешар (карладаккхар).

ЛадогIаран кепаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран кепаш: Iаморан, довзийтаран, хьажаран, лехаман.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, суьрташна, иллюстрацешна, чулацаман суьртана тIе а тевжаш, теме а, тIекаренан хьелашка хьаьжжина, тайп-тайпана коммуникативни хьажам болу барта а, йозанан а аларш кхоллар (цу йукъахь сочиненеш-миниатюраш а).

ЛадогIначу йа йешначу текстан чулацам ма-барра, хоржуш, бацбина схьабийцар.

Къамелан практикехь барта а, йозанан а аларш кхолларехь нохчийн литературин меттан норманаш (орфоэпически, лексически, грамматически, стилистически, орфографически, пунктуационни) ларйар.

Дешаран книгица, лингвистически дошамашца, справочни литературица болх баран кепаш.

Текст

Текстехь къамелан тайп-тайпана функционални-маIнин тайпанаш цхьаьнадар, цу йукъахь исбаьхьаллин произведенешкахь меттан тайп-тайпанчу функционални тайпанийн элементийн цхьаьнайар а.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маIнин тайпанех йолчу тексташкахь меттан суртхIотторан гIирсех пайдаэцаран башхаллаш.

Текстан хаамаш хийцар.

Меттан функционални тайпанаш

Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш: буйцу мотт; функционални стилаш: Илманан (Илманан-дешаран), публицистикин, гIуллакхан; исбаьхьаллин литературин мотт (карладаккхар, жамI дар).

ГIуллакхан стиль. Пайдаэцаран гуо, функцеш, къамел даран тайпаналлин хьелаш, къамелан хьесапаш, Илманан стилаца богIуш болу меттан гIирсаш. Тезисаш, конспект, реферат, рецензи.

Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а. Исбаьхьаллин меттан коьрта башхаллаш: васт хилар, гайтаран-исбаьхьаллин гIирсех а, ткъа иштта меттан кхечу функционални тайпанийн меттан гIирсех а шуьйра пайдаэцар.

Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаьхьаллин гIирсаш, къамелехь царах пайдаэцар (метафора, эпитет, дустар, гипербола, олицетворени).

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Чолхе предложени

Чолхечу предложених кхетам (карладакхар). Чолхечу предложенийн тайпанаш.

Чолхечу предложенин дакъойн маъIнин, дIахIоттаман, интонацин цхьаалла.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех а, цуьнан хIоттамах а кхетам.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу гIирсаш.

Предложенин дакъошна йукъахь тайп-тайпана маъIнин уьйраш йолчу чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш.

Къамелехь чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар.

Чолхе-цхьаьнакхетта предложени хIотторан норманаш; чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

Чолхе-карара предложени

Чолхе-караrchу предложенех кхетам. Предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош.

Хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а. Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхаллаш.

Чолхе-караrchу предложенийн тайпанаш, коьртачу а, тIетухучу а дакъошна йукъарчу маъIнин башхаллашка, дIахIоттаме, уьйран синтаксически гIирсашка хьаьжжина.

Чолхе-карара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхьалхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар.

Къаастаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Кхачаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Латтабийн тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Хенан тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Бахьанин, Iалашонан тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Бехкаман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш. Даран суьртан, бараман тIетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш.

Чолхе-карара предложени хIотторан норманаш; коьртачу декъах кхачаман тIетуху а, латтабийн тIетуху а предложенеш хуттургаца, хуттурган дешнашца дIахоттарца чолхе-карара предложени хIоттор.

Масех тIетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш.

Чолхе-караrchу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хIитторан норманаш.

Чолхе-караrchу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

Хуттургаш йоцу чолхе предложени

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех кхетам балар.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъара маъИнин йукъаметтигаш. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин тайпанаш. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехъ пайдаэцар. Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогIуш хилар.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъойн уъйран гIирсаш: интонаци, сацаран хъаьркаш. Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш дагардаран маъИница. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ цIоьмалг а, цIоьмалгаца тIадам а.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш бахъанин, кхеторан, тIедузаран маъИнашца. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ шитIадам.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш хенан, дубъалара, бежаман, тIаьхьалонан маъИнашца. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ тире.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн синтаксически а, пунктуационни анализ.

КОЪРТАЧУ ЙУКЪАРЧУ ДЕШАРАН ТIЕГIАНЕХЪ «НЕНАН МОТТ (НОХЧИЙН)» ДЕШАРАН ПРЕДМЕТ КАРАЙЕРЗОРАН КХОЧУШДАН ЛОРУ ЖАМIАШ

ЛИЧНОСТНИ ЖАМIАШ

Коьртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамIашка кхочу дешаран а, кхетош-кхиоран а гIуллакхийн цхъааллехъ, нохчийн къоман ламасталлин социокультурни, синъовздангаллин мехаллашца, йукъараллехъ тIеэцначу низаман бакъонашца, норманашца догIуш а долуш, цул сов, жамIаша ша-шен довзарехъ, ша-шен кхетош-кхиорехъ, ша-шен кхиорехъ адаман чобъхъара хъелаш кхолларехъ аьтто а бо.

Коьртачу йукъарчу дешаран нохчийн меттан Герггара белхан программа карайерзоран личностни жамIаша гайта деза позитивни мехаллех кхетаран къепен куьйгалица болх бан дешархой кийча хилар, цуьнан къепен буха тIехъ а, кхетош-кхиоран гIуллакхдаран коьрта некъаш кхочушдарехъ а гIуллакхдаран зеделларг совдаккхар, цу йукъахъ кху декъахъ:

Граждански кхетош-кхиоран:

гражданинан декхарш кхочушдан а, цуьнан бакъонаш тIеэца а кийча хилар, кхечу адамийн бакъонаш, маршо, бакъдолу хъашташ ларар; доьзалан, дешаран хьукматан, меттигерчу йукъараллин, виначу мехкан, пачхьалкхан дахарехъ жигара дакъалацар, цу йукъахъ нохчийн маттахъ йазийнчу литературин произведенешкахъ гайтинчу хъелашца дустарехъ дакъалацар а; экстремизман, дискриминацин муьлхха а кеп тIецаэцар; адаман дахарехъ тайп-тайпанчу йукъараллин институташа дечу гIуллакхах кхетар; коьртачу бакъонех, марсонах, гражданинан декхарех, йукъараллин норманех, нохчийн маттахъ йазийнчу литературин произведенешкарчу масаллийн буха тIехъ кхийнчу поликультурни йукъараллехъ адамийн вовшашца йолчу йукъаметтигийн бакъонех лаьцна кхетам хилар; цхъаьна тайп-тайпана гIуллакхаш кхочушдан кийча хилар, вовших кхета, вовшашна гIо дан гIертар; ишколан шайн урхаллехъ жигара дакъалацар; гуманитарни гIуллакхдарехъ дакъалаца кийча хилар.

Патриотически кхетош-кхиоран:

Нохчийн Республикин пачхьалкхан матто санна нохчийн матто дечу

гУллакхах кхетар; нохчийн мотт, истори а, шен мехкан культура а йовза лаам гучубакхар; нохчийн маттаца, шен Даймехкан кхиамашца, Илманца, исбаьхьаллица, тЕман хьуьнаршца, халкъан кьинхьегаман кхиамашца, (цу йукьахь исбаьхьаллин произведенешкахь гайтинарш а), мехала йукьаметтигаш йолуш хилар; Нохчийн Республикин символш, пачхьалкхан дезденош, исторически а, Iаламан а тIаьхьало, хIолламаш, тайп-тайпанчу къаьмнийн ламасташ ларар.

Синьобздангаллин кхетош-кхиоран:

гИллакх-обздангалла къасточу хьелашкахь обздангаллин мехалла а, норманаш а йовзар; шен леларан, цу йукьахь къамел даран а, шегара даьллачун а, ткъа иштта обздангаллин, бакьонийн норманашка хьаьжжина, кхечу адамийн леларан а, цаьргара даьллачун а мах хадо кийча хилар, диначу хIуманан хин йолчу тIаьхьалонах кхетар тидаме а оьцуш; йукьараллехь лело ца догIу гУллакхаш адамийн леларан норманашца а, бакьонашца а цхьаьна ца догIу гУллакхаш жигара тIецаэцар; шен а, йукьараллин а меттиган хьелашкахь адаман маршо а, жьопалла а.

Эстетически кхетош-кхиоран:

шен а, кхечу а халкъийн исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепех, ламастех, кхоллараллех кхеташ хилар; исбаьхьаллин эмоцин тIеIаткъамах кхетар; зIенан а, ша-шен гайтаран а гIирсех санна исбаьхьаллин культурин мехаллех кхетар; даймехкан а, дуьнненан а исбаьхьаллин мехаллех кхетар; исбаьхьаллин тайп-тайпанчу кепашкахь ша-шен гайтаре гIертар.

Физически кхетош-кхиоран, могошаллин культура а, синхаамийн хьал а кхиоран:

шен дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна тIе а тевжаш, дахаран мехаллех кхетар; шен могошаллина жьопаллехь хилар а, дахаран могошчу кепана тIехьяжам хилар а (аьхна кхача, гигиенин бакьонаш ларйар, дIанисийна дешаран а, садаIаран а раж; диллина физически жигаралла); тIаьхьенех кхетар, зене марздаларш (спирт малар, цигаьрка озар, наркотикашка марзвалар), физически (а, синIаткъаман а, могошаллина зене йолу кхин тайпа кепаш тIецаэцар; кхерамзаллин бакьонаш ларйар, цу йукьахь ишколан меттан дешаран процессехь интернет-гуонехь кхерамзаллин леларан карадерзарш а; халахетарех а, хийцалуш долчу йукьараллин, хааман, Iаламан хьолех а вола хьуьнар хилар, цу йукьахь шена зеделлачух кхеташ а, кхин дIа йолу Iалашонаш хIиттош а; йемал ца беш, ша а, кхиберш а тIеэца хаар; шен а, кхиболчеран а синхаамийн хьолах кхета хаар, шегара хьал гайтархьама меттан гIирсех нийса пайдаэцар, цу йукьахь нохчийн маттахь йазйинчу литературин произведенешкарчу масалшна тIе а тевжаш; рефлексин карадерзарш кхиор, шегара а, ткъа иштта кхечу стагера а гIалат дала бакьо хилар къобалдар.

Кьинхьегаман кхетош-кхиоран:

технологин а, йукьараллин а хьяжаман практикин хьесапаш (добзалан, ишколан, гIалин, мехкан дозанехь) кхочушдарехь жигара дакъалаца тIехьяжам хилар, цу тайпана гУллакх дIадоло, план хIотто а, ша кхочушдан а хьуьнар хилар;

корматаллаш а, тайп-тайпана кьинхьегам а практикехь Iамо дог дар, цу йукьахь Iамочу предметан хаарех пайдаэцаран а, филологаша, журналисташа, йаздархоша бен болх бовзаран а буха тIехь а; кьинхьегаме а, кьинхьегаман жамIашка а ларам хилар; шен а, йукьараллин а хьашташ тидаме а оьцуш, кхетарца харжар, дешаран, дахаран хьесапийн шен тра-

ектори дIахIоттор; хиндолчух долу шен хьесапаш схьадийца хаар.

Экологин кхетош-кхиоран:

гонахарчу декъехь хьесапаш кхочушдархьама йукъараллин а, Iаламан а Iилманийн декъехь долчу хаарех пайдаэцар, дечун план хIоттор, гонахарчарна цунах хила тарлучу тIаьхьалонан мах хадор; экологин проблемех лаьцна шена хетарг хьекъале а, нийса а схьаала хаар;

экологин культурин тIегIа лакхайаккхар, экологин проблемаш йаккхий хиларх а, уьш къасто некъаш лаха дезарх а кхетар; гонахарчарна зуламе долу дараш жигара тIецаэцар, цу йукъахь экологин проблемаш ойбу литературин прозведенеш йовзарца кхиьнарш а; Iаламна, йукъараллина, технологина йукъахь долчу хьелашкахь гражданина а, хьаштхочо а санна айхьа дан дезачух кхетар; экологин хьажаман практикин гIуллакхдарехь дакъалаца кийча хилар.

Iилманан довзаран мехаллин:

адаман а, Iаламан а, йукъараллин а кхиаран коьртачу низамех, адаман Iаламан а, йукъараллин а гуонаца йолчу уьйрех, меттан кхиаран низамех лаьцначу Iилманан кхетамийн вайн заманан къепеца гIуллакхдарехь кхиар; меттан а, йешаран а культура, йешаран говзалла дуьне довзаран гIирс санна карайерзор; ишколан меттан дешаран башхаллаш лоруш, лехаман гIуллакхдаран коьрта хаарш карадерзор; зеделлачух, диначух, тидамех кхетарна тIехьажам а, шен а, йукъарчу а хьоле кхачаран некъаш кхачаме дало гIертар а.

Дешархо йукъараллин а, Iаламан а гуонан хийцалучу хьолех воларан:

йукъараллин зеделларг, коьрта йукъараллин гIуллакхаш, йукъараллехь леларан бакъонаш, норманаш, йукъарлонашкахь а, тобанашкахь а йукъараллин дахаран кепаш дешархоша карайерзор, корматаллин гIуллакхдарца, ткъа иштта доьзал а, кхечу культурин гуонера нахаца йукъараллин зIе хиларан гурашкахь вовшахтоьхна тобанаш а йукъа а лоцуш; билггал доцчу хьелашкахь зIе хиларан хьашт, кхечеран хаарш а, царна зеделларг а тIеэца кийча хилар; практически гIуллакхдарца шена хууш долчун тIегIа лакхадаккхарехь билггал доцчу хьелашкахь даран хьашт хилар, цу йукъахь кхечу нахах Iама хаар а, цхьаьна гIуллакхдарехь кхечарна зеделлачух девза гIуллакхаш, карадерзарш, керла хаарш тIеэца хаар а; объектех, хиламех лаьцна гипотезаш, цу йукъахь хьалха бевзаш цахилларш а, кхетамаш, ойла кепе йалоран, васташ цхьаьнадалоран говзалла а, керла хаарш а кхио оьшуш хилар а; шен хаарш къен хиларх кхетар, шен кхиаран хьесап хIоттор; коьртачу кхетамех, терминех, кхиаран концепцин декъехь шена хетачух пайдаэца хаар, экономикаин, йукъараллин, Iаламан вовшашца йолу уьйр гучуйаккха а, талла а хаар, гонахарчунна Iаткъам бар, Iалашонашка кхачар, кхайкхамаш а, хила тарлун йаккхий тIаьхьалонаш а эшор тидаме а оьцуш, ша дечун мах хадо хаар;

книгаш йешарехь, къамел дарехь, дахарехь зеделлачунна тIе а тевжаш, Iаткъамечу хьолах кхета, хуьлучу хийцамийн, церан тIаьхьалонийн мах хадо; Iаткъамечу хьолан мах хадо, тIеэцна сацамаш, дараш нисдан; кхераман, тIаьхьалонан мах хадо а, кепе йало а, зеделларг кхио, хIобттинчу хьолехь диканиг лаха хаа; кхиаман гаранти йоцуш, гIуллакх дан кийча хила хьуьнар хилар.

МЕТАПРЕДМЕТНИ ЖАМІАШ

1. Дешаран универсальни довзаран дараш карадерзор

Кобрта маџнин дараш:

меттан дакъойн, меттан хиламийн, процессийн ладаме билгалонаш гучуйаха а, билгалйаха а;

меттан дакъош (хиламаш) тайпанашка дІасадекъаран ладаме билгало, жамІдарна а, дустарна а бахъанаш, кхочушйечу анализан критереш къа-сто; ладамечу билгалоне хъаьжжина, меттан дакъош тайпанашка дІаса-декъа;

низаме хъаьжжина дерг а, цхъаьнацадогІург а къасточу факташкахъ, хаамашкахъ, тидамашкахъ гучудаккха; низаме хъаьжжина дерг а, цхъаьнацадогІург а гучудаккхаран критереш йала;

хІоттийна дешаран декхар кхочушдарна оьшучу текстан хааман къоьлла гучуйаккха;

меттан процессаш Іаморехъ бахъанин-тІаьхъалонан уьйраш гучуйаха; дедукцин а, индукцин а ойланаш сацарх, тера йогІу ойланаш сацарх пай-даэцарца жамІаш дан; уьйрех лаьцна гипотезаш кепе йало;

текстийн тайп-тайпанчу кепашца, меттан тайп-тайпанчу дакъошца болх барехъ дешаран хъесап кхочушдаран кеп шен лаамехъ харжа, кхо-чушдаран вариантш йустуш а, гІолехъ вариант хоржуш а, ша билгалйина критереш тидаме оьцуш а.

Кобрта лехаман дараш:

хатгарех пайдаэца мотт Іаморехъ хааран лехаман гІирсах санна;

хьолан бакъ долчун а, лууш долчун а йукъара цхъаьнацадогІург гойту хаттарш кепе дало а, долуш дерг а, лобхуш дерг а шен лаамехъ дІахІотто а;

шена хетарг а, кхечарна хетарг а бакъ хиларх лаьцна гипотеза кхолла, шена хетарг а, ойла а тІечІагІйан;

дарийн алгоритм хІотто, дешаран хъесап кхочушдарехъ цунах пайда-эца;

меттан дакъойн, процессийн, бахъанин-тІаьхъалонан уьйрийн, объек-тийн вовшашца йозуш хиларан башхаллаш дІахІитторехъ ша хІоттийнчу планаца жима таллам бан;

лингвистически таллам (эксперимент) барехъ схъаэцначу хааман ме-гаш хиларан а, бакъхиларан а мах хадю; биначу тидаме, талламе хъаьжжи-на, жамІаш ша кепе дало; схъаэцна жамІаш бакъхиларан мах хадоран гІирсаш караберзо;

процессийн, хиламийн кхин дІа хила тарлуш долу кхиар а, тера догІучу хьелашкахъ церан тІаьхалонаш а билгалйаха, ткъа иштта керлачу хьелашкахъ а, контексташкахъ а церан кхиарах лаьцна шайна хетарг ала.

Хаамца болх бар:

деллачу дешаран хъесапе а, йалийнчу критерешка а хъаьжжина, ха-амаш лахарехъ а, схъакъасторехъ а тайп-тайпанчу кепех, гІирсех, жоп де-харх пайдаэца;

тексташкахъ, таблицашкахъ, схемашкахъ белла хаам схъакъасто, тал-ла, къепе бало, хааман кхетам бала, цуьннан жамІ дан;

чулацамехъ болу хаам бакъ хиларе а, мегаш хиларе а хъаьжжина, текстан мах хадорхъама а, дешаран хъесапаш кхочушдаран Іалашонца оьшучу хаамах кхетархъама а ладогІаран а, йе-

шаран а тайп-тайпанчу кепех пайдаэца;

хИттийнчу Іалашонашка хъаьжжина, цхъана йа масех хьостанера хамаш схъаэцархъама, жамІдархъама, къепе балорхъама маьІнин йешарх пайдаэца;

тайп-тайпанчу хаамийн хьостанашкара тера догІу тІечІагІдарш каро (цхъа ойла, верси бакъйеш йа харцйеш йолу);

хаам луш йолу уггар гІолехь кеп (текст, презентаци, таблица, схема) ша схъахаржа а, кхочушден хьесапаш, коммуникативни хІоттаме хъаьжжина, чолхе йоцчу схемашца, диаграммашца, кхечу графикаца, церан вовших йозуш хиларца гайта а;

хъехархочо йеллачу йа ша хІоттийнчу критерешца хааман тешаме хиларан мах хадор;

хаамаш къепе бало а, эвсараллица дагахь латто а.

2. Дешаран универсальни коммуникативни дараш карадерзор

ТІекаре:

тІекаренан хьелашка, Іалашонашка хъаьжжина, хетарг кхолла а, цунах кхета а, эмоцеш гайта; диалогашкахь а, дискуссешкахь а, барта монологически къамелехь а, йозанан тексташкахь а ша (шена хетарг) гайта;

тІекаренан ишарш йаран (дешнашца боцу) гІирсаш бовза, йукъараллин хъаьркийн маьІнех кхета;

къовсаме хьелаш кхолладаларан бахъанаш довза, къовсамаш малбан, дагадовла;

кхечеран дагахь долчух кхета, къамелхочуьнца лараме хила, хъайн дуьхъалонаш оздачу кепе йерзо;

диалог/дискусси дІаьаьарехь йийцаре йиллинчу темица догІу хатарш дала а, хьесап кхочушдарна а, дика лаарца йолчу тІекаренна тІетарна а тІехъажийна йолу ойланаш ала а;

шена хетарг диалоган кхечу декъашхошна хетачунна дуьхъалхІотто, башхаллаш а, позицийн тера хилар а гучудаккха;

йиначу меттан анализан, кхочушйинчу лингвистически экспериментан, талларан, проектан жамІаш нахана гуш-хезаш довзийта;

презентацин Іалашо а, аудиторин башхаллаш а лоруш, къамел даран барам ша харжа, цуьнга хъаьжжина, иллюстрацин материалах пайдаэцарца барта а, йозанан а тексташ хІитто.

Цхъаьна гІуллакхдар:

билггал йолу проблема кхочушйарехь тобанца а, ша а бен болх гІолехь хиларх кхета а, цунах пайдаэца а, йуьхъарлаьцна Іалашо кхочушйарехь вовшашца зІе хиларан тобанан кепех пайдаэцар озшуш хилар билгалдаккха;

цхъаьна гІуллакхдаран Іалашо йуьхъарлаца, цу Іалашоне кхача цхъаьна дараш хІитто: гІуллакх дІасадекъа, барт бан, цхъаьна бечу белхан процесс а, жамІ а дийцаре дан; масех адамна хетачун жамІ дан, куьйгалла дан, тІедиллар кхочушдан, муьтІахь хила кийча хилар гучудаккха;

цхъаьна бен болх вовшахтохаран план хІотто, шен гІуллакх къасто (вовшашца зІе хиларан массо а декъашхочунна бакъахъа хетарг а, церан таронаш а лоруш), тобанан декъашхошна йукъахь хьесапаш дІасадекъа, белхан тобанийн кепашкахь дакъалаца (дийцаре диллар, вовших дагавалар, «хьен штурм», кхийерш а);

белхан шен дакъа кхочушдан, оцу декъехь лакхарчу жамІашка кхача,

тобанан кхечу декъашхойн дарашца шен дарийн уьйр хилийта;

йукъарчу балха тIехъ ша дакъалацаран эвсараллин мах хадо вовшашца зIе хиларан декъашхоша шаьш хIиттийнчу критерешца; жамIаш йуьхьанцарчу хьесапца а, тобанан хIора декъашхочун цу жамIашка кхачоран гIуллакхца а дуста, жьопаллин гуо дIасабекъа а, тобанна хьалха отчет йала кийча хила а.

3. Дешаран универсальни регулятивни дараш карадерзор

Ша-шен вовшахтохар:

дешаран а, дахаран а хьелашкахь кхочушийн проблемаш гучуйаха; сацам баран тайп-тайпана некъаш довза (ша цхьамма, тобанехь сацам бар, тобано сацам бар);

хьесап кхочушдаран алгоритм (йа цуьнан дакъа) ша хIотто, болчу гIирсашка а, шен таронашка а хьаьжжина, дешаран хьесап кхочушдаран кеп къасто, сацаман йелла вариантш тIечIагIйан;

дарийн план ша хIотто, иза кхочушийарехь оьшу нисдарш йукъадало; шена хетарг къасто а, шен сацамах жьопалла тIеэца а.

Ша-шен таллар:

ша-шен талларан (цу йукъахь къамелан а), ша-шен догдаийтаран, рефлексин тайп-тайпана кепаш карайерзо;

дешаран хьолан нийса мах хадо а, иза хийцаран план йало а;

дешаран хьесап кхочушдарехь хила тарлуш йолу халонаш ган а, хийцалучу хьелашна адаптаци йан а;

гIуллакхдаран жамIашка кхачаран (цакхачаран) бахьанех кхето; коммуникативни аьтто цахиларан бахьанех кхета а, уьш ца хилийта хаа а, карадерзийнчу къамелан зеделлачун мах хадо, тIекаренан Iалашонашка а, хьелашка а хьаьжжина, шен къамел нисдан а; тIекаренан Iалашонан а, хьелийн а жамI цхьаьнадаран мах хадо.

Синхаамийн интеллект:

шен а, кхечеран а синхаамаш тIехь урхалла даран хьуьнар кхио;

синхаамаш хиларан бахьанаш гучудаха а, талла а; кхечу стеган дагахь долчух а, цуьнан бахьанех а кхета, къамелан хьал а толлуш; шен синхаамаш гайтаран кеп нисйан.

Ша а, кхиберш а тIеэцар:

кхечу стагах а, цунна хетачух а кхеташ хила; ша а, кхиверг а гIалатвала бакъо йолуш хиларх кхета;

ша а, кхиберш а, йемал ца беш, тIеэцар; цIеначу дагара хила; гонахарчу дерригенна а Iуналла дан йиш цахиларх кхета.

ПРЕДМЕТАН ЖАМИАШ

5 КЛАСС

Маттах лаяцна йукъара хаамаш

Нохчийн меттан хьолах а, исбаьхьаллех а кхеташ хила, цунна тешалла деш долу масалш дало.

Лингвистикин коьрта дакъош, меттан а, къамелан а коьрта дакъош довза (аз, морфема, дош, дешнийн цхьаьнакхетар, предложени).

Мотт а, къамел а

Барта а, йозанан а къамелан, монологан а, диалоган а йукъара башхаллаш билгалйаха; хІора дийнан дахарехъ а, дешарна тІехъажийна долу хъесапаш кхочушдарехъ а къамелан гІул-лакхдаран тайпанийн башхаллаш тидаме эца.

Дахарехъ биначу тидамийн, Илманан-дешаран, исбаъхъаллин, Илманан-кхетапе йолу литература йешаран буха тІехъ барамехъ 5 предложенел кІезиг доцу барта монологически аларш хІитто.

Лингвистически теманашна йолчу диалогехъ а (Іамийнчун барамехъ), дахарехъ биначу тидамийн буха тІехъ йолчу диалогехъ/полилогехъ а дакъалаца (барамехъ 3 репликел кІезиг йоцуш).

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъІнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаъхъаллин тексташка ладогІаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, довзийтаран, Іаморан, лехаман.

Барамехъ 90 дашал кІезиг йоцу йешна йа ладогІна текст барта схъайийца.

Барамехъ 140 дашал кІезиг йоцчу ладогІначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъІнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаъхъаллин текстийн чулацамах кхета: барта а, йозанехъ а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догІу хаттарш хІитто а, царна жобпаш дала а; йозанан кепехъ йуьхъанцарчу текстан чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта (ма-дарра схъадийцарехъ йуьхъанцарчу текстан барам 90 дашал кІезиг хила ца беа; дацдинчу схъадийцарехъ – 95 дашал кІезиг хила ца беа).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гІирсаш къасто.

Йозанехъ вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 80 – 90 дешан барам болу текст тІера схъайазйеш а; 10 – 15 дашах лаьтта дешнийн диктант йазйеш а, хъалха Іамийна нийсайазйаран бакьонаш ларйеш хІогтийнчу 80 – 90 дешан барам болчу йозучу текстан буха тІехъ диктант йазйеш а; тайп-тайпанчу лексически дошамех пайда-эца хаа; барта къамелехъ а, йозанехъ а къамелан озьдангалла ларйан.

Текст

Текстан коьрта билгалонаш йовза; текст композиционни-маъІнин дакъошка (абзацашка) йекъа; текстан дакъош а, предложенеш а вовшактосу гІирсаш (дешан кепаш, цхъанаораман (гергара) дешнаш, синонимаш, антонимаш, йаххыйн цІерметдешнаш, дешан йухаалар) бовза; шен текст (барта а, йозанан а) кхолларехъ оцу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуьнан композиционни башхаллийн маъІнин анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Текстан башхалонаш билгалйаха, цуьнан коьрта билгалонашца (тема, коьрта ойла, предложенийн грамматически уьйр, маъІнин цхъаалла, гІехъа йуьзна хилар) йогІуш хиларе хъаьжжина а; къамелан функционални-маъІнин тайпанан текст хиларе хъаьжжина а.

Текст кхолларан практикехъ (Іамийнчун барамехъ) текстан коьртачу билгалонех а, къамелан функционални-маъІнийн башхаллех а, меттан функционални тайп-тайпаналлех а долчу хаарех пайдаэца.

Текст кхолларан практикехъ текстан (дийцар) коьрта билгалонех долчу хаарех пайдаэца.

Дахарехъ, книгаш йешарехъ зеделлачунна тІе а тевжаш, тексташ-

дийцарш кхолла; чулацаман суьртана тIе а тевжаш, тексташ кхолла; (цу йукъахь барамехь 3 йа цул сов предложенел кIезиг йоцу сочиненеш-миниатюрал а; барамехь 60 дашал кIезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш а).

Кеп талхийна текст йухаметтахIотто; йуьхьанцарчу текстана тIе а тевжаш, йухаметтахIоттийна текст нисйан.

ЛадобгIначу а, йешначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолчу текстийн хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: план хIотто (цхьалхе, чолхе) кхин дIа а текстан чулацам барта а, йозанан кепехь а йухаметтахIотторан Iалашонца; текстан чулацам, цу йукъахь дийцархочун йуьхь хуьйцуш а, схьабийца; тайп-тайпанчу хьостанашкара хаам схьахаржа а, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, дешаран гIуллакхдарехь цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ церан чулацам кхачаме балоран Iалашонца тайан (бакъ йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маьIнин анализ – маьIнин цхьаалла, дозуш хилар, хаамаш хилар).

Меттан функционални тайпанаш

Буьйцучу меттан, функционални стилийн, исбаьхьаллин литературин меттан башхаллех лаьцна йукъара кхетам хила.

МЕТТАН СИСТЕМА

Фонетика. Графика. Орфоэпи

Аьзнийн башхалонаш билгалйаха; озана а, элпана йукъарчу башхаллех кхета, аьзнийн системин башхалонаш билгалйаха.

Зевне а, кьора а мукъаза аьзнаш, деха а, доца а мукъа аьзнаш хазарехь къасто а, нийса дIаала а.

Дешнаш дешдакъошка декъа а, уьш нийса дIаала а. Оьрсийн маттара тIеэцна дешнаш аларехь нохчийн меттан аьзнийн къепено а, интонацино а тIеIаткъам барца кхоллалуш йолу акцент дIайаккха.

Барта а, йозанца а дешан фонетически къастам бан.

Дешнаш аларан а, нийсайаздаран а практикехь фонетикех, графикех, орфоэпех долчу хаарех пайдаэца.

Орфографи

Нийсайаздаран практикехь орфографех долчу хаарех пайдаэца (цу йукъахь ду **й** элпан а, къасторан **ь, ъ** хьаьркийн а нийсайаздарх долу хаарш а).

Лексикологи

Дешан лексически маьIна къасто.

Къамелехь цхьа маьIна долчу а, дукха маьIнаш долчу а дешнех нийса-чу а, тIедеанчу а маьIнехь пайдаэца.

Синонимаш, антонимаш, омонимаш йовза.

Лексически дошамех пайдаэца хаа (маьIнин дошамах, синонимийн, антонимийн, омонимийн дошамех).

ЦIена нохчийн а, тIеэцна а дешнаш довза.

Къамелехь дешнех, церан лексически цхьаьнадар тидаме а оьцуш, пайдаэца,

Фразеологи

Фразеологизмаш йовза. Фразеологизмийн маъна дийца, уьш синонимашца а, йукъарчу дешнийн цхъаьнакхетаршца а хийца.

Къамелехь фразеологически карчамех пайдаэца, пайдаэцаран гуо, тЕкаренан хъелаш тидаме а оьцуш.

Дешнийн лексически анализ йан (Гамийнчун барамехь).

Дешан хЮттам а, дошкхолладалар а

Дашехь морфемаш йовза (орам, дешхълхе, суффикс, чаккхе), дешан лард схъакъасто.

Цхъанаораман (гергара) дешнаш харжа а, къасто а.

Дешнийн кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь хийцалуш долу аьзнаш каро.

Схъадевлла а, схъадовлаза а долчу дешнийн лардаш къасто.

Дошкхолладаларан коьрта кепаш, дешнийн кхолладаларан зIенаш къасто.

Дешхълхенан а, суффиксан а гЮьнца а, ткъа иштта лардаш вовшакхетарца а дешнаш кхолла.

Дешнийн морфемни анализ йан.

Чолхе дацдина дешнаш нийса дIаала а, царах нийса пайдаэца а.

Морфологи. Къамелан оьздангалла. Орфографи

Морфологин коьрта кхетамаш бовза.

Коьртачу къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа.

Дешнийн лексико-грамматически тайпанех санна къамелан дакъойх, дешан грамматически маъIнех, нохчийн маттахь дешарна тIехъажийна хъесапаш кхочушдарна леринчу къамелан дакъойн къепех долчу хаарех пайдаэца.

Къамел дарехь а, тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехь а морфологех долчу хаарех пайдаэца.

Цердош

Цердош къамелан дакъа санна довза, йукъарчу маъIне а, хаттаре а хъаьжжина; цуьнан грамматически билгалонаш, синтаксически гIуллакх къасто; къамелехь цо дечу гIуллакхах кхето.

Цердешнийн дукхаллин терахъан кепаш нийса кхолла а, къамелехь царах пайдаэца а. Долахь а, йукъара а цердешнаш къасто а, къамелехь царах нийса пайдаэца а.

Цердешнийн грамматически классаш йовза.

1-, 2-, 3-, 4-чуй легарехь долчу цердешнийн оьшучу дожаран кеп нийса кхолла а, къамелехь цунах пайдаэца а.

Цердешнийн нийсайаздаран норманаш (цу йукъахь цердешнашца **ца** нийсайаздаран норма а) ларйан.

Цердешнашна морфологически къастам бан.

Оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахь цердешнийн башхаллех кхета.

Синтаксис. Къамелан оьздангалла. Пунктуаци

Синтаксисан дакъош довза (дешнийн цхъаьнакхетар а, предложени а); предложенера дешнийн цхъаьнакхетарш къасто; коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетарийн тайпанаш довза (цIеран, хандешан); дешнийн цхъаьнакхетаршна а, цхълхечу предложенешна а синтаксически анализ йан; чолхечу предложенешна

пунктуационни анализ йан (Іамийнчун барамехь); тайп-тайпана меттан анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а синтаксисах, пунктуацех долчу хаарех пайдаэца.

Чолхейовлаза йолу цхьалхе предложенеш йовза; цхьанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхьалхе предложенеш, цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долу а, тІедерзарца йолу а предложенеш а чулоцуш; аларан Іалашоне хьабжжина (дийцаран, тІедожоран, хаттаран), эмоцин билгалоне хьабжжина (айдаран, айдаран йоцу), грамматически лардийн масалле хьабжжина (цхьалхе, чолхе), коьртаза меженаш хиларе хьабжжина (йаьржина, йаржаза), предложенеш йовза; предложенин коьрта а (грамматически лард), коьртаза а меженаш къасто (Іамийнчун барамехь).

Диалогически а, монологически а къамелехь, кехат тІехь, дІакхайкхорехь, и.д.кх. тІедерзарх пайдаэца. Предложенехь тІедерзар а, подлежащи а вовшах къасто. Сацаран хьаьркаш хІитторах кхето.

тІедерзарца, цхьанатайпанчу меженашца, цхьанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахь; ма-дарра къамелаца йолчу предложенешкахь; хуттургаш йолчу а, хуттургаш йоцчу а уьйраца дозуш долчу дакъойх лаьттаху чолхечу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан пунктуационни норманаш йозанехь ларйан; йозанехь диалог кечйан.

6 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара хаамаш

Нохчийн Республикин пачхьалкхан мотт а, нохчийн историн, культурин синъобздангалле кхачоран гІирс а санна нохчийн матто дечу гІуллакхан башхалонаш билгалйаха.

Нохчийн литературин маттах лаьцна кхетам хила.

Мотт а, къамел а

Дахарехь биначу тидамийн, Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин, Іилманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тІехь барамехь 6 предложенел кІезиг доцу барта монологически аларш хІитто (монолог-суртхІоттор, монолог-дийцар, монолог-ойлайар); лингвистически темина болчу хаамца къамел дан.

Барамехь 4 репликел кІезиг йоцчу диалогехь (гІуллакх дан дагадаийтар, вовшех дагабовлар) дакъалаца.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанийн Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин тексташка ладогІаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара. Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, довзийтаран, Іаморан, лехаман.

Барамехь 100 дашал кІезиг йоцу ладоьгІна йа йешна текст барта схьайийца.

Барамехь 160 дашал кІезиг йоцчу ладоьгІначу а, йешначу а къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанийн Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацамах кхета: барта а, йозанехь а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догІу хаттарш хІитто а, царна жобпаш дала а; барта къамелехь а, йозанан кепехь къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанийн йешначу Іилманан-дешаран, исбаьхьаллин текстийн чулацам ма-барра а, бацбина а бовзийта (ма-дарра схьадийцарехь йуьхьанцарчу текстан барам барам 130 дашал кІезиг хила ца беза; дацдинчу схьадийцарехь –135 дашал кІезиг хила ца беза).

Къамелан хьелашка хьабжжина, лексически гІирсаш къасто; шен а,

кхечун а къамелан мах хадо, нийсачу а, догӀуш долчу а, исбаьхьаллин а дешнех пайдаэцаре терра; маьӀнийн дошамех пайдаэца.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 90 – 100 дешан барам болу текст тӀера схьайазйеш а; 15 – 20 дашах лаьтта дешнийн диктант йазйеш а, хьалха Тамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хӀоттийначу 90 – 100 дешан барам болчу йозучу текстан буха тӀехъ диктант йазйеш а; барта къамелехъ а, йозанехъ а къамелан оздангалла ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогӀуш; иза къамелан функционални-маьӀнин тайпа хиларе хьаьжжина.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьӀнин тайпанийн текстийн башхалонаш билгалйаха; къамелан тайпа санна суртхӀотторан башхалонаш билгалйаха (адаман куьцан, хӀусаман, Таламан, меттиган, даран суртхӀоттор).

Текстехъ предложенеш вовшахтосу гӀирсаш гучубаха.

Тайп-тайпанчу кепийн анализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а къамелан функционални-маьӀнин тайпанех долчу хаарех пайдаэца; шен текст кхолларехъ текстан коьртачу билгалонех долчу хаарех пайдаэца.

Текстан, цуьнан композиционни башхаллийн маьӀнин анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Къамелан тайп-тайпана функционални-маьӀнин тайпанийн тексташ кхолла (дийцар, адаман куьцан, хӀусаман, Таламан, меттиган, даран суртхӀоттор), книгаш йешарехъ, дахарехъ зеделлачунна, исбаьхьаллин кхоллараллина тӀе а тевжаш (цу йукъахъ барамехъ 5 йа цул сов предложел кӀезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш а; сочиненин функционални тайпанца а, жанраца а, темин башхаллица а йогӀуш, барамехъ 80 дашал кӀезиг йоцу классехъ йазйеш йолу сочиненеш а).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: кхин дӀа текстан чулацам барта а, йозанан а кепехъ йухаметтахӀотторан Талашонца йешначу текстан план хӀотто (цхьалхе, чолхе; цӀеран, хаттаран); ладобгӀначу а, йешначу а текстехъ коьрта а, коьртаза а хаам гучубаккха; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахъ лингвистически дошамашкара а, справочни литературе-ра а, хаам схьахаржа а, дешаран гӀуллакхдарехъ цунах пайдаэца а.

Йеллачу темина презентацин кепехъ хаам схьагайта.

ЛадобгӀначу йа йешначу Илманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехъ схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехъ схьагайта.

Вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш йовзарна тӀе а тевжаш, шен тексташ тайан.

Меттан функционални тайпанаш

Къамелан гӀуллакхан стилан, къамелан Илманан стилан башхалонаш билгалйаха; Илманан хаам а, дошаман статья а хӀотторан лехамаш бийца; меттан а, жанрийн а тайп-тайпанчу функционални тайпанех йолчу тексташна анализ йан (дийцар, дӀахьедар, расписка; дошаман статья, Илманан хаам).

Тайп-тайпанчу кепийн меттан анализ кхочушйарехъ а, къамел дарехъ а гӀуллакхан, Илманан стилех долчу хаарех пайдаэца.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла. Орфографи

Морфологин коьрта кхетамаш бовза. Къамелан дакъойн ладаме билгалонаш хаа. Коьрта къамелан дакъош а, церан кепаш а йовза.

Билгалдош

Билгалдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически гІуллакх къасто; къамелехь цо дечу гІуллакхах кхето; маъІне а, грамматически билгалонашка хъаьжжина, билгалдешан мухаллин, йукъаметтигаллин тайпанаш къасто.

Цхьаллин а, дукхаллин а терахьехь долчу билгалдешнийн дожарийн чакхенаш нийса ала а, йазйан а. Йеллачу морфологически билгалонашка хъаьжжина, билгалдешнаш тайпанашка декъа.

Мухаллин билгалдешнийн даржаш нийса кхолла.

Билгалдешнаш терахьашца а, классашца а хийца.

1-, 2-чуй легарехь долчу билгалдешнийн оьшуш йолу дожаран кеп, контекстаца хила ма-йеззара, нийса кхолла а, къамелехь цунах пайдаэца а.

Билгалдешнийн дошкхолладаларан норманаш, билгалдешнийн аларан норманаш ларйан.

Билгалдешнашна морфологически къастам бан.

Терахьдош

Терахьдешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто. Масаллин маъІна долчу кхечу къамелан дакъойн дешнех терахьдешнаш къасто. Масаллин а, дакъойн а терахьдешнаш нийса ала а, йаздан а; къамелехь царах тайп-тайпанчу дожарийн кепехь пайдаэца. РогІаллин а, гулдаран а терахьдешнех къамелехь нийса пайдаэца.

ХІоттаме хъаьжжина, терахьдешнийн тайпанаш къасто.

Терахьдешнаш легадан хаа а, церан легаран, дошкхолладаларан, синтаксически функцийн башхаллаш билгалйаха а; Іилманан тексташкахь, гІуллакхан къамелехь терахьдешнех пайдаэцаран башхаллаш, къамелехь цара дечу гІуллакхан башхалонаш билгалйаха.

Терахьдешнийн нийсайаздаран норманаш ларйан.

Терахьдешнашна морфологически къастам бан.

Оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахь терахьдешан башхаллех кхета.

Церметдош

Церметдешнаш довза; йукъара грамматически маъІна къасто; церметдешнийн тайпанаш къасто; церметдешнаш легадан хаа; церан легаран, дошкхолладаларан, синтаксически функцийн, къамелехь цара дечу гІуллакхан башхаллаш билгалйаха.

Йеллачу морфологически билгалонашка хъаьжжина, церметдешнаш тайпанашка декъа.

Церниг а, лач а дожаршкахь йаххьийн церметдешнийн масалш да-ло. Предложенешкахь дацаран а, къастамза а церметдешнех пайдаэца.

Церметдешнашна морфологически къастам бан.

Литературин меттан стилаш а, нийсайаздаран норманаш а ларйеш, предложенешкахь церметдешнех пайдаэца хаа.

Хандош

Хандешан йукъара грамматически маъІна, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто; къамелехъ цо дечу гІуллакхах кхето.

Хандешан инфинитиван (билгалзачу кепан) грамматически билгалонаш йийца, цуьнан лард схъакъасто.

Грамматически билгалонашка а, маъІне а хъаьжжина, карарчу, йаханчу, йогІучу хенан хандешнаш къасто. Карарчу хенан хандешнийн нийсайаздаран норманаш ларйан; йаханчу хенан кепаш нийса кхолла а, йазйан а. ЙогІучу хенан кепаш нийса кхолла а, йазйан а.

Хандешан цхъаллин а, дукхазаллин а кепаш къасто.

Терахъашца а, классан гайтамашца а хийцалуш долчу хандешнех предложенешкахъ пайдаэца.

Хандешнашна морфологически къастам бан (Іамийнчун барамехъ).

7 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Кхуьуш болчу хиламах санна маттах кхетам хила. Къоман меттан а, культурин а, историн а уьйрах кхета (масалш дало).

Мотт а, къамел а

Тидамийн, шен битамийн, Іилманан-дешаран, исбаьхъаллин, Іилманан-кхетаме литература йешаран буха тІехъ барамехъ 7 предложенел кІезиг доцу барта монологически аларш хІитто (монолог-суртхІоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар); Іилманан хаамах лаьцна къамел дан.

Лингвистически теманашна а (Іамийнчун барамехъ), дахарехъ биначу тидамийн буха тІехъ йолчу теманашна а барамехъ 5 репликел кІезиг йоцчу диалогехъ дакъалаца.

Диалоган тайп-тайпана кепаш карайерзо: диалог – хаамах жоп дехар, диалог – хаам бар.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маъІнин тайпанийн публицистикин тексташка ладогІаран тайп-тайпана кепаш карайерзо (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара).

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хъажаран, Іаморан, довзийтаран, лехаман.

Барамехъ 110 дашал кІезиг йоцу ладоьгІна йа йешна текст барта схъайийца хаа.

Барамехъ 190 дашал кІезиг йоцчу ладоьгІначу а, йешначу а публицистикин текстийн (ойлайар-тІечІагІдар, ойлайар-кхетор, ойлайар-дийцар) чулацамах кхета: барта а, йозанехъ а текстан тема а, коьрта ойла а билгалйаккха; текстан чулацамца догІу хаттарш хІитто а, царна жобпаш дала а; барта а, йозанан кепехъ а ладоьгІначу публицистикин текстийн чулацам ма-барра а, бацбина а, хоржуш а бовзийта (ма-дарра схъадийцарехъ

йуьхъанцарчу текстан барам 170 дашал кІезиг хила ца беза; дацдинчу а, харжаман а схъадийцарехъ – 180 дашал кІезиг хила ца беза).

Іалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хъаьжжина алар кхоллархъама, меттан гІирсаш нийса къасто.

Йозанехъ а, барта къамелехъ а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахъ 100 – 110 дешан барам болу текст тІера схъайазйеш а; 20 – 25 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хъалха Іамийна нийсайазйаран бакъонаш ларйеш хІоттийначу 100 – 110 дешан барам болчу йозучу текстан буха тІехъ диктант йазйеш а; йозанехъ къамелан оздангаллин бакъонаш ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йог'уш; текстан д'ах'оттам а, абзацашка йекъаран башхаллаш а, текстера меттан суртх'отторан г'ирсаш а гучубаха.

Текстан ма'нин а, цуьнан композиционни башхаллийн а анализ йан, микротемийн а, абзацийн а масалла къасто.

Текстан предложенийн, дакъойн уьйран лексически а, грамматически а г'ирсаш гучубаха.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, исбаьхьаллин кхоллараллина т'е а тевжаш, къамелан тайп-тайпана функциональни-ма'нин тайпанийн тексташ кхолла (цу йукъахь барамехь 6 йа цул сов предложенел к'езиг йоцу сочиненеш-миниатюраш; сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йог'уш, барамехь 120 дашал к'езиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: кхин д'а текстан чулацам барта а, йозанан а кепехь йухаметтах'отторан Галашонца йешначу текстан план х'отто (цхьалхе, чолхе; ц'еран, хаттаран, тезисан); текстехь коьрта а, коьртаза а хаам гучубаккха; дийцархочун йуьхь хуьйцуш, текстан чулацам схьабийца; текстан хаамаш хийцаран кепех пайдаэца; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схьахаржа а, дешаран Г'уллакхехь цунах пайдаэца а.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

Илманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схьагайта.

Тексташ тайан: йуьхьанцара а, тайина а тексташ дуьхь-дуьхьал х'итто; вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш хаарна т'е а тевжаш, шен тексташ, церан чулацам а, кепаш а кхачаме йалоран Галашонца, тайан.

Меттан функциональни тайпанаш

Меттан функциональни тайпанийн башхалонаш билгалйаха: буьйцу мотт а, функциональни стилаш а (Илманан, публицистикин, Г'уллакхан), исбаьхьаллин литературин мотт.

Публицистикин стилан а (цу йукъахь пайдаэцаран гуо а, функцеш а), публицистикин стилехь йолчу тексташкахь меттан суртх'отторан г'ирсех пайдаэцаран а, публицистикин стилехь тексташ х'итторан норманийн а башхаллаш, жанрийн башхаллаш (интервью, репортаж, йоза) билгалйаха.

Интервьюн, репортажан, йозанан жанрехь публицистикин стилан тексташ кхолла; Г'уллакхан кехаташ кечдан.

Публицистикин стилан тексташ х'итторан норманаш хаа.

Г'уллакхан стилан башхаллаш билгалйаха (цу йукъахь пайдаэцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш).

Тайп-тайпанчу кепийн меттан анализ кхочушйарехь а, къамел дарехь а меттан функциональни тайпанех долчу хаарех пайдаэца.

МЕТТАН СИСТЕМА

Морфологи. Къамелан оздангалла

Коьрта а, Г'уллакхан а къамелан дакъойн дешнаш къасто, Хандешан йукъара грамматически ма'ина, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш къасто.

Коьртачу къамелан дакъойн дешнийн морфологически анализ йан.

Хандош

Хандош кѣмелан дакъа санна билгалдаккха, шен маѳне а, грамматически билгалонашка а хѣаѳжина; цуьнан синтаксически гѳуллакх кѣасто.

Хандешан спряженеш билгалѳаха, хандешнаш спряженешца хийца хаа.

Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш довза.

Билгала, бехкаман, лааран, тѳедожоран саттамашкахъ долу хандешнаш каро а, билгалдаха а, кѣамелехъ царах нийса пайдаѳца а; тѳедожоран саттамехъ хандашца долу аларш интонацица нийса кечдан.

Хандешан латтамийн а, хаттаран а кепаш кѣасто хаа; оьрсийн маттаца дуьстича, нохчийн маттахъ хандешан башхаллех кхета.

Хандешнашца дацаран дакъалгаш (*ца, ма*) нийсайаздаран бакъонах пайдаѳца.

Хандешнашна морфологически кѣастам бан.

Причасти

Хандешан кепан санна причастин башхалонаш билгалѳаха. Причастехъ хандешан а, билгалдешан а билгалонаш кѣасто.

Причастеш легайан. Карарчу а, ѳаханчу а, ѳогѳучу а хенан причастийн дожарийн чаккхенаш нийсайазѳаран а, причастешца *ца* нийсайаздаран а бакъонех пайдаѳца.

Лааме а, лаамаза а причастеш кѣасто а, кѣамелехъ царах пайдаѳца хаа а.

Причастийн морфологически анализ ѳан, оцу хаарех кѣамелехъ пайдаѳца.

Причасти дозуш долу дош а долуш, дешнийн цхѣаьнакхетарш хѳитто. Причастин карчамаш кхолла.

Причастин карчамца ѳолчу предложенешкахъ нийса сацаран хѣаьркаш хѳитто.

Причастин карчамашца ѳолу предложенеш нийсайазѳаран карадерзарш кхачаме дало. Предложенехъ причастин гѳуллакх кѣасто.

Дешнийн цхѣаьнакхетаршкахъ (*прич. + цѳерд.*) бартбаран уьѳр нийса кѣасто.

Деепричасти

Хандешан кепан санна деепричастин башхалонаш билгалѳаха. Деепричастехъ хандешан а, куцдешан а билгалонаш кѣасто. Карарчу а, ѳаханчу а, ѳогѳучу а хенан деепричастеш кхолла.

Кѣамелехъ ѳогѳучохъ деепричастех пайдаѳца.

Деепричастийн морфологически анализ ѳан, оцу хаарех кѣамелехъ пайдаѳца.

Деепричастин карчам кхолла. Предложенехъ деепричастин гѳуллакх кѣасто. Деепричастин карчамехъ коьрта дош, деепричастих дозуш долу дешнаш схѣакѣасто, ткѣа иштта деепричастин карчам шех бозуш долу хандош схѣалаха; деепричастех кѣамелехъ пайдаѳца.

Деепричастешца а, деепричастин карчамашца а предложенеш нийса хѳитто.

Деепричастица а, деепричастин карчамца а ѳолчу предложенешкахъ нийса сацаран хѣаьркаш хѳитто.

Деепричастешца *ца* дакъалг нийсайаздаран бакъонах пайдаѳца.

Масдар

Масдар хандешан кеп санна билгалдаккха, шен маъӀне а, грамматически билгалонашка хъаъжжина; цуьнан синтаксически гӀуллакх къасто.

Предложенешкахъ масдарех нийса пайдаэца хаа. Масдаран дожарийн кепаш нийсайазйар кхачаме йало.

Къамелан тайп-тайпанчу кепашка а, стилашка а хъаъжжина, дозучу къамелехъ масдаран карчамех пайдаэца.

Масдаран карчамца йолчу предложенехъ нийса сацаран хъаьркаш хӀитто.

Масдарца *ца* нийсайаздаран бакъонах пайдаэца.

Куцдош

Къамелехъ куцдешнаш довза. Куцдешнийн йукъара грамматически маъӀна къасто; маъӀне хъаъжжина, куцдешнийн тайпанаш къасто; куцдешнаш кхолладаларан, церан синтаксически билгалонийн, къамелехъ цо дечу гӀуллакхан башхаллаш билгалйаха.

Куцдешнийн даржаш кхолладаларан, куцдешнаш аларан норманаш ларйан.

Куцдешнашна морфологически къастам бан.

Куцдешнаш цхъаьна а, къаьстина а, дефисца а йаздаран бакъонех пайдаэца.

ГӀуллакхан къамелан дакъош

ГӀуллакхан къамелан дакъойн йукъара билгалонаш йийца; коьрта къамелан дакъойх уьш къаьсташ хиларх кхето.

ДештӀаьхье

Къамелехъ дештӀаьхьенех пайдаэца, тайп-тайпанчу дожаршкахъ долчу цӀердешнашца а, цӀерметдешнашца а цхъаьнайогӀуш.

МаъӀне хъаъжжина, дештӀаьхьенийн тайпанаш билгалдаха.

ДештӀаьхьенаш нийсайазйаран норманаш ларйан.

Хуттург

ГӀуллакхан къамелан декъан санна хуттурган башхалонаш билгалйаха; маъӀне, хӀоттаме хъаъжжина, хуттургийн тайпанаш билгалдаха; предложенин цхъанатайпана меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосу гӀирсаш санна текстехъ цо ден гӀуллакх довзийта.

Къамелехъ хуттургах пайдаэца, церан маъӀне а, стилистикин башхаллашка а хъаъжжина; хуттургаш нийсайазйаран, хуттургашца йолчу чолхечу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хӀитторан, *а*, *йа* хуттургашца йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хӀитторан норманаш ларйан.

Хуттургах-синонимех пайдаэца.

Хуттургийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехъ пайдаэца.

Дакъалг

ГӀуллакхан къамелан декъан санна дакъалган башхалонаш билгалйаха; маъӀне хъаъжжина, дакъалгийн тайпанаш билгалдаха; дешан а, текстан а шатайпа маъӀна довзийтарехъ, хандешан кепаш кхоллайаларехъ цо ден гӀуллакх довзийта; дакъалгашца йолчу предложенийн интонацин башхаллех кхета.

Къамелехъ хуттургах пайдаэца, церан маъӀне а, стилистикин билгалоне а хъаъжжина; дакъалгаш нийсайазйаран норманаш ларйан.

Дакъалгийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехъ пай-

даэца.

Айдардош

Дешнийн шатайпанчу тобанан санна айдардешан башхалонаш билгалйаха; маӀне хьабжжина, айдардешнийн тайпанаш билгалдаха; къамелехь айдардешан гуллакх довзийта. Азтардаран дешнийн башхаллаш а, къамелехь, исбаьхьаллин литературехь царах пайдаэцар а билгалдаккха.

Айдардешнийн морфологически анализ йан, оцу хаарех къамелехь пайдаэца.

Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хӀитторан норманаш ларйан.

8 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Кавказан къаьмнийн меттанех цхьаннах санна нохчийн маттах кхетам хила.

Мотт а, къамел а

Дахарехь биначу тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу, публицистикин литература йешаран буха тӀехь барамехь 8 предложенелкӀезиг доцу барта монологически аларш хӀитто (монолог-суртхӀоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар); Илманан хаамах лаьцна къамел дан.

Лингвистически теманашна а (Гамийнчун барамехь), дахарехь биначу тидамийн буха тӀехь йолчу теманашна а барамехь 6 репликел кӀезиг йоцчу диалогехь дакъалаца.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маӀнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин тексташка ладогӀаран тайп-тайпана кепаш (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара) карайерзо.

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, довзийтаран, Гаморан, лехаман.

Барамехь 120 дашал кӀезиг йоцу йешна йа ладогӀна текст барта схьайийца.

Барамехь 230 дашал кӀезиг йоцчу къамелан тайп-тайпанчу функционални-маӀнин тайпанийн йешначу а, ладогӀначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацамах кхета: къамелан тайп-тайпанчу функционални-маӀнин тайпанийн йешначу а, ладогӀначу а Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацам ма-барра, бацбина, хоржуш барта а, йозанан а кепехь схьабийца; (ма-дарра схьадийцарехь йуьхьанцарчу текстан барам 210 дашал кӀезиг хила ца беза; дацдина а, харжаман а схьадийцарехь – 230 дашал кӀезиг хила ца беза).

Галашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьабжжина алар кхоллархьама, меттан гӀирсаш къасто.

Йозанехь а, барта къамелехь а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукъахь 110 – 120 дешан барам болу текст тӀера схьайазйеш а; 25 – 30 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьалха Гамийна нийсайазйаран бакьонаш ларйеш хӀоттийнчу 110 – 120 дешан барам болчу йозучу текстан буха тӀехь диктант йазйеш а;

йозанехь къамелан оздангаллин бакьонаш ларйан; къамелехь бӀаьцах а, уьшарех а пайдаэцаран башхаллах кхета; къамелан оздангаллин барам къоман башхаллашца боьзна хиларх кхето; барта къамелехь а, йозанехь а нохчийн къамелан оздангаллин бакьонаш ларйан.

Текст

Текстан анализ йан, цуьнан коьртачу билгалонашца йогIуш: темица, коьртачу ойланца, предложенийн грамматически уьйраца, маьIнин цхьаал-лица, гIеххьа йуьзна хиларца; текстехь предложенеш вовшахтосу некъаш а, гIирсаш а гайта; текстан анализ йан, къамелан функционални-маьIнин тайпанан текст хиларе хьаьжжина; текстехь меттан суртхIотторан гIирсаш талла.

Къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьIнин тайпанийн тексташ йовза; меттан а, жанрийн а тайп-тайпанчу функционални тайпанийн тексташ талла; меттан тайп-тайпана анализ кхочушйарехь а, къамелехь а оцу хаарех пайдаэца.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, исбаьхьаллин кхолларал-лина тIе а тевжаш, къамелан тайп-тайпана функционални-маьIнин тайпанийн тексташ кхолла(цу йукъахь барамехь 7 йа цул сов предложенел кIезиг йоцу сочиненеш-миниатюраш; сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхаллица а йогIуш, барамехь 160 дашал кIезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш).

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: тезисаш, конспект кхолла; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукъахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схьахаржа, дешаран гIуллакхехь цунах пайдаэца.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

ЛадобгIначу йа йешначу Иилманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схьагайта.

Тексташ тайан: шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ церан чулацам а, кеп а кхачаме йалоран Iалашонца; йуьхьанцара а, тайина а тексташ дуьхь-дуьхьал хIитто.

Меттан функционални тайпанаш

ГIуллакхан стилан а (дIахьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика), Иилманан стилан а, Иилманан стилан коьртачу жанрийн а (реферат, Иилманан темина доклад) башхаллаш билгалйаха, текстехь тайп-тайпанчу функционални тайпанийн цхьаьнадар а, текстехь предложенеш вовшахтосу гIирсаш а гучубаха.

ГIуллакхан стилан (дIахьедар, кхеторан кехат, автобиографи, характеристика), публицистикин жанрийн тексташ кхолла; гIуллакхан кехаташ кечдан.

Iалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гIирсаш къасто.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Синтаксисах лингвистикин декъах санна кхетам хилар.

Дешнийн цхьаьнакхетарш а, предложенеш а синтаксисан дакъош санна довза.

Сацаран хьаьркийн функцеш къасто.

Дешнийн цхьаьнакхетар

Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетарш довза: цIеран, хандешан; дешнийн цхьаьнакхетарехь карарчу уьйран тайпа билгалдаккха: бартбар, урхалла, тIетовжар.

Дешнийн цхъаьнакхетарш хИтторан норманех пайдаэца. Урхаллехь а, бартбарехь а дозуш долчу дешан кепаш нийса пайдаэца.

Дешнийн цхъаьнакхетарийн синтаксически анализ йан.

Предложени

Предложенин а, барта, йозанан къамелехь предложени кечйаран гИрсан а коьртачу билгалонийн башхалонаш билгалйаха; сацаран хъаьркийн функцеш къасто.

Аларан Галашоне, эмоцин билгалоне хъаьжжина, предложенеш йовза, церан интонацин а, маьИнин а башхаллаш, тЕдоджоран предложенешкахь хъадар гайтаран меттан кепаш билгалйаха; публицистикин стилан тексташкахь риторически айдарх, схъадийцаран хаттаран-жобпийн кепех пайдаэца.

Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенеш йовза; подлежащин хиларан кепаш, сказуемин тайпанаш а (хандешан цхьалхе, хандешан хЮттаман, цЕран хЮттаман), сказуемин хиларан кепаш а.

Подлежащиний, сказуеминий йукъахь тире йилларан норманех пайдаэца.

Коьрта а, коьртаза а меженаш хиларе хъаьжжина, предложенеш йовза, йуьззина, йуьззина йоцу предложенеш йовза (диалоган къамелехь йуьззина йоцчу предложенех пайдаэцаран, барта къамелехь йуьззина йоцчу предложенин интонаци ларйаран башхаллех кхета).

Предложенин коьртазчу меженийн тайпанаш къасто (берта а, бертаза а къастамаш, йуххедиллар къастаман шатайпа кеп санна; нийса а, лач а кхачамаш, латтабийн тайпанаш).

ЦхъанахЮттаман предложенеш, церан грамматически билгалонаш, коьрта меженаш билгалйахаран морфологически гИрсаш бовза; цхъанахЮттаман предложенийн тайпанаш къасто (цЕран предложени, билгала-йуьхьан предложени, билгалза-йуьхьан предложени, йукъара-йуьхьан предложени, йуьхьза предложени); цхъанахЮттаман предложенийн а, шинахЮттаман йуьззина йоцчу предложенийн а грамматически башхаллаш билгалйаха; цхъанахЮттаман а, шинахЮттаман а предложенийн синтаксически тера догIург гучудаккха; къамелехь цхъанахЮттаман предложенех пайдаэцаран башхаллех кхета; *хIаь*, *хIан-хIа* дешнашца йолчу предложенийн грамматически а, пунктуационни а, интонацин а башхаллаш билгалйаха.

Предложенийн цхъанатайпанчу меженийн а, уьш вовшахтосучу гИрсийн а (хуттургаш йолу а, хуттургаш йоцу а уьйр) билгалонийн башхалонаш билгалйаха; цхъанатайпана а, цхъанатайпана боцу а къастамаш бовза; цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш схъакаро; тайп-тайпанчу кепара йолу цхъанатайпана меженаш цхъаьнайалорах къамелехь пайдаэцаран башхаллех кхета.

Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш а, йух-йуха йалочу *а*, *йа* хуттургашца йозучу цхъанатайпанчу меженашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш а хИтторан норманехпайдаэца.

Чолхейовлаза цхьалхе предложенеш йовза, цу йукъахь цхъанатайпана боцчу къастамашца йолу предложенеш а; цхъанатайпанчу меженашца чолхейевлла цхьалхе предложенеш, цхъанатайпанчу меженашца йукъара дош долу предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца а, тЕдерзарца а, йукъадало дешнашца а, йукъахИтто конструкцешца а, айдардешнашца а чолхейевлла предложенеш а чулоцуш.

Предложенин шакъаьстинчу меженийн тайпанаш къасто, бертачу а, бертазчу а къастамийн (цу йукъахь йуххедиллар а), латтабийн, латтаман

дурсийн шакъастаран норманех пайдаэца. Дустаран карчамца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хИтторан норманех а; бертачу а, бертазчу а къастамийн (цу йукъахь йуххедиллар а), латтамийн, латтаман дурсийн шакъастаран норманех а; йукъайалочу а, йукъахИтточу а конструкцешца, тЕдерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хъаьркаш хИтторан норманех а пайдаэца.

Диалоган а, монологан а къамелехь, кехат йаздарехь, дАакхайкхорехь, и.д.кх. тЕдерзарх пайдаэца.

Йукъайало а, йукъахИitto а конструкцеш къасто; йукъайалочу а, йукъахИтточу а конструкцешца, тЕдерзаршца, айдардешнашца йолчу предложенех къамелехь пайдаэцаран башхаллех кхета, цара дечу гУллакхах кхета; предложенин меженех тера догУш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъаьнакхетарш гучудаха.

Йукъадало дешнашца, предложенешца йукъахИтточу конструкцешца а, тЕдерзаршца а (даьржинчу а, даржазчу а), айдардешнашца а йолу предложенеш хИтторан норманех пайдаэца.

Тешна хилар, тайп-тайпана синхаамаш, мах хадор, тидам тЕбахийтар, и.д.кх. гайтархъама, къамелехь йукъадалочу дешнех пайдаэца.

Йукъадалочу дешнашца, йукъахИтточу конструкцешца йолчу предложенешкахь интонаци а, пунктуаци а ларйан.

Предложенешна синтаксически а, пунктуационни а анализ йан.

Ма-дарра а, лач а къамел

Ма-дарра а, лач а къамел довза; ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенийн цхъаьнадогУрг гучудаккха.

Диалог, цитаташ, ма-дарра къамелаца йолу предложенеш а нийса кечйан.

Цитаташ йало а, алар йукъа цитаташ йалоран тайп-тайпанчу кепех пайдаэца а хаа.

Ма-дарра а, лач а къамелаца предложенеш хИтторан, цитаташ йалоран бакъонех пайдаэца.

Ма-дарра а, лач а къамелаца йолчу предложенешкахь, цитаташ йалорехь сацаран хъаьркаш хИтторан бакъонех пайдаэца.

9 КЛАСС

Маттах лаьцна йукъара кхетам

Адаман, республикин, йукъараллин дахарехь а нохчийн матто кхо-чушдечу гУллакхах кхеташ хила; нохчийн меттан чохъарчу а, арахъарчу а функцех кхета а, царах лаьцна дийца хаа а.

Мотт а, къамел а

Тидамийн, шен битамийн, Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, Илманан-кхетаме йолу литература йешаран буха тЕхь барамехь 80 дашал кЕзиг доцу барта монологически аларш хИitto:

монолог-хаам, монолог-суртхИоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар; Илманан хаамах лаьцна къамел дан.

Дахаран, Илманан-дешаран (цу йукъахь лингвистически а), теманашна диалогически а, полилогически а къамел дарехь (гУллакх дан дагадаийтар, вовшех дагавалар, хаамах жоп дехар, хаам бар) дакъалаца (барам б репликел кЕзиг хила ца беза).

Къамелан тайп-тайпанчу функциональни-маьИнин тайпанийн Илманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин тексташка ладогIаран тайп-

тайпана кепаш карайерзо (харжаман, довзийтаран, дуьхенгара).

Йешаран тайп-тайпана кепаш карайерзо: хьажаран, Iаморан, довзийтаран, лехаман.

Барамехь 130 дашал кIезиг йоцу йешна йа ладобгIна текст барта схьаййца.

Барамехь 280 дашал кIезиг йоцчу кIамелан тайп-тайпанчу функционални-маIнин тайпанийн ладобгIначу а, йешначу а Iилманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацамах кхета: кIамелан тайп-тайпанчу функционални-маIнин тайпанийн ладобгIначу а, йешначу а Iилманан-дешаран, исбаьхьаллин, публицистикин текстийн чулацам ма-барра, бацбина, хоржуш барта а, йозанан а кепехь схьабийца; (ма-дарра схьадийцарехь йуьхьанцарчу текстан барам 250 дашал кIезиг хила ца беза; дацдина а, харжаман а схьадийцарехь – 270 дашал кIезиг хила ца беза).

Iалашоне а, теме а, коммуникативни дагалацаме а хьаьжжина алар кхоллархьама, меттан гIирсаш кIасто.

Йозанехь а, барта кIамелехь а вайзаманан нохчийн литературин меттан норманаш ларйан, цу йукьахь 120 – 130 дешан барам болу текст тIера схьайазйеш а; 30 – 35 дешан барам болу дешнийн диктант йазйеш а; хьалха Iамийна нийсайазйаран бакьонаш ларйеш хIоттийнчу 120 – 130 дешан барам болчу йозучу текстан буха тIехь диктант йазйеш а.

Текст

Текстан анализ йан: текстан коьрта тема а, ойла а кIасто а, царах кхето а; текстан коьрта тема йа ойла гойтуш йолу цIе харжа.

Текстан кIамелан функционални-маIнин тайпа кIасто.

Текстехь тайпаналлин дакьош схьакаро – суртхIоттор, дийцар, ойлайар-тIечIагIдар, мах хадоран аларш.

Текстан чулацам билгалбаккха, цуьнан цIаре, коьрта маIна чулоцучу дешнашка, дIадолоре йа дерзоре хьаьжжина.

Тайп-тайпанчу жанрашкахь йолчу текстийн кIастаман билгалонаш гучуйаха.

Текстан буха тIехь алар кхолла: йешначуьнца йа ладобгIначуьнца шен йолу йукьаметтиг барта а, йозанан а кепехь схьагайта.

Дахарехь, книгаш йешарехь зеделлачунна, исбаьхьаллин произведенешна тIе а тевжаш, тексташ кхолла (цу йукьахь барамехь 8 йа цул сов предложенех лаьтгаш йолу а, йа барамехь 6 – 7 чолхе дIахIоттам болчу предложенел кIезиг йоцу а сочиненеш-миниатюрарш, нагахь оцу барамо тема схьа- йелла а, коьрта ойла схьагайта а таро хилийтахь); сочиненин стилаца а, жанраца а, темин башхалица а йогIуш, барамехь 220 дашал кIезиг йоцу классехь йазйеш йолу сочиненеш.

Текстан хаамаш хийцаран хаарш карадерзо: текстехь коьрта а, коьртаза а хаамаш билгалбаха; тайп-тайпанчу хьостанашкара, цу йукьахь лингвистически дошамашкара а, справочни литературера а, хаам схьахаржа, дешаран гIуллакхехь цунах пайдаэца.

Йеллачу темехула болу хаам презентацин кепехь схьагайта.

ЛадобгIначу йа йешначу Iилманан-дешаран текстан чулацам таблицин, схемин кепехь схьагайта; таблицин, схемин чулацам текстан кепехь схьагайта.

Шен/кхечу дешархоша кхоьллина тексташ тайан, церан чулацам кхачаме балоран Iалашонца (бакь йолу материал таллар, текстан йуьхьанцара маIнин анализ – маIнин цхьаалла, дозуш хилар, хаам хилар).

Меттан функционални тайпанаш

Iилманан стилаца богIуш болчу меттан гIирсийн, пайдаэцаран гу-

онан, гІуллакхийн, къамел даран тайпаналлин хъелийн, къамелан хъесапийн, исбаъхъаллин литературин меттан коьртачу башхаллийн, исбаъхъаллин произведенехъ буьйцучу меттан а, тайп-тайпанчу функционални стилийн а элементаш цхъаьнайалоран башхалонаш билгалйаха.

Къамелан тайп-тайпана функционални-маьІнин тайпанийн башхалонаш билгалйаха, цхъана текстехъ церан цхъаьнадаран башхаллех кхета; къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанех, меттан функционални тайпанех йолчу тексташкахъ меттан суртхІотторан гІирсех пайдаэцаран башхаллех кхета.

Шен текст кхолларехъ къамелан тайп-тайпанчу функционални-маьІнин тайпанех, меттан функционални тайпанех йолу тексташ хІитторан норманех а, конспект, тезисаш хІитторан, реферат йазйаран норманех а пайдаэца.

Конспект, тезисаш хІитто, рецензи, реферат йазйан.

Коммуникативни лехамашца а, меттан нийса хиларца а цхъаьнадогІуш долу шен а, кхечеран а тайп-тайпана функционални хъажам болчу къамелан аларийн мах хадо; къамелан кхачамбацарш нисдан, текст тайан.

Исбаъхъаллин литературин меттан къастаман башхаллаш меттан кхечу функционални тайпанашца йустарца гучуйаха. Йовза метафора, олицетворени, эпитет, гипербола, дустар, и.д.кх.

МЕТТАН СИСТЕМА

Синтаксис. Къамелан оздангалла. Пунктуаци

Чолхе предложени

Чолхечу предложенин дакъошна йукъа синтаксически уьйр тосу коьрта гІирсаш гучубаха.

Тайп-тайпанчу уьйрашца йолу чолхе предложенеш, хуттургаш йоцу а, хуттургаш йолу а (чолхе-цхъаьнакхетта, чолхе-караара) предложенеш йовза.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенин, цуьнан хІоттаман, чолхечу предложенин дакъойн маьІнин, дІахІоттаман, интонацин цхъааллин башхалонаш билгалйаха.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенин дакъошна йукъара маьІнин йукъаметтигаш, дакъошна йукъахъ тайп-тайпана маьІнин уьйраш йолчу чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш гучуйаха.

Къамелехъ чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенех пайдаэцаран башхаллех кхета.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени хІотторан коьртачу норманех кхета.

Чолхе-цхъаьнакхетта предложени а, цхъанатайпанчу меженашца йолу цхъалхе предложени а грамматически тера йогІуш хиларх кхета; къамелехъ йогІуш йолчу конструкцех пайдаэца.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешна синтаксически а, пунктуационни анализ йан.

Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш хІитторан норманех пайдаэца.

Чолхе-караара предложени

Чолхе-караара предложени йовза, предложенин коьрта а, тІетуху а

дакъош а, чолхе-карарчу предложенин дакъош вовшахтосу гІирсаш а къа-сто.

Карара хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а довза.

Коьртачу а, тІетухучу а дакъошна йукъарчу маьІнин башхаллашка, дІахІоттаме, уьйран синтаксически гІирсашка хьаьжжина, чолхе-карарчу предложенийн тайпанаш довза; церан хІоттаман башхаллаш гучуйаха.

Масех тІетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш, тІетухучу декъаца (къастаман, кхачаман, латтабийн) йолу чолхе-карара предложенеш билгалйаха.

Чолхе-карара предложенеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхьалхе предложенеш а грамматически тера йогІуш хиларх кхета; къамелехь йогІуш йолчу конструктор пайдаэца.

Чолхе-карарчу предложенех цхьалхе предложенеш йан а, цхьалхечу предложенех чолхе предложенеш йан а, маьІна а ца хуьйцуш.

Чолхе-карара предложени хІотторан коьртачу норманех а, къамелехь чолхе-карарчу предложенех пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Чолхе-карарчу предложенешна синтаксически а, пунктуационни а анализ йан.

Чолхе-карара предложенеш хІитторан а, цу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан а норманех пайдаэца.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложени

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъарчу маьІнин йукъаметтигийн а, уьш сацаран хьаьркашца, интонацица къасторан а башхалонаш билгалйаха.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн тайпанаш къасто. Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехь нийса пайдаэца.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложени хІотторан коьртачу грамматически норманех а, къамелехь хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех пайдаэцаран башхаллех а кхета.

Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешна синтаксически а, пунктуационни анализ йан.

Хуттургаш йоцчу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогІуш хилар гучудаьккха, къамелехь йогІуш йолчу конструктор пайдаэца; хуттургаш йоцчу чолхечу предложенешкахь сацаран хьаьркаш хІитторан норманех пайдаэца.

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

5 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цIераш	Сахьтийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахьташ	Талламан белхаш	Кхолларалин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Тамийнарг карладаккхар	3	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а. Лингвистика маттах лабцна Илма санна. Лингвистикин коьрта дакъош	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Мотт а, къамел а. Монолог. Диалог. Полилог. Мотт гIуллакхдар санна	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 4. ТЕКСТ				
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан композиционни дIахIоттам. Къамелан функционални-маЪIнин тайпанаш.	2	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.

4.2.	Дийцар къамелан тайпа санна. Текстан маънин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дакъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Меттан функционални тайпанаш (йукъара кхетам)	1	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		1	0	0	
Дакъа 6. МЕТТАН КЪЕПЕ					
6.1	Фонетика. Графика. Орфоэпи	10	0	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.2	Орфографи	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.3	Лексикологи	7	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.4	Фразеологи	3	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
6.5	Дешан хIоттам а, дошкхолладалар а	10	1	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		33	2	2	

Дақъа 7. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
7.1	Морфологи лингвистикин дақъа санна	1	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
7.2	Цердош	16	1	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		17	1	0	
Дақъа 8. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
8.1	Синтаксис лингвистикин дақъа санна. Дешнийн цхъаьнакхетар	5	0	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
8.2	Цхъалхе шинахІоттаман предложени	21	2	1	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		26	2	2	
Дақъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар.	3	0	0	www. desharkho.ru ps95.ru/dikdosham/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дақъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛІАР					
10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	2			
10.3	Талламан белхаш	6			

Дерриг:	10			
Программин сахътийн барам	102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

6 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐраш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн меттан коърта функцеш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Къамелан тайпанаш. Монолог а, диалог а. Цѐран башхаллаш а	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

					www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
Дақъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текстан хаамаш хийцар. Функциоальни-маъинин тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	СуртхЮотторан тайпанаш. Текстан маъинин анализ	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Гуллакхан стиль. Илманан стиль	3	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	1	
Дақъа 6. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
6.1	Билгалдош.	15	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.2	Терахьдош	19	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Церметдош	18	2	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Хандош	21	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		73	5	3	
Дакъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Тамийнарг карладаккхар, тӀечӀагӀдар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дакъа 10. ЖАМӀДАРАН ТАЛЛАР					
10.1	Сочинени	2			
10.2	Изложени	2			
10.3	Талламан белхаш	6			
Дерриг:		10			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

7 КЛАСС

№ п/п	Программин дакъойн а, темийн а цѐрaш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн мотт кхуъуш болу хилам санна	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Монолог а, цуънан тайпанаш а. Диалог а, цуънан тайпанаш а	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	

Дақъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текстан коърта билгалонаш (карладаккхар). Ойлайар къамелан функционални-маъИнин тайпа санна.	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Текстан хаамаш хийцар. Текстан маъИнин анализ	2	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		4	0	1	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Къамелан стилаш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
МЕТТАН КЪЕПЕ					
Дақъа 6. МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА					
6.1	Морфологи меттан Илманан дақъа санна (жамІдар)	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Хандош	18	2	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.3	Причасти хандешан кеп санна	10	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Деепричасти хандешан кеп санна	8	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.5	Масдар	7	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.6	Куцдош	12	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.7	Гуллакхан кьамелан дакъош	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.8	Дештгаъхье	4	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.9	Хуттург	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.10	Дакъалг	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/

					www. urok95/ru.
6.11	Айдардош	4	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		73	6	3	
Дахъя 7. КАРЛАДАККХАР					
7.1	Гамийнарг карладаккхар, тГечГагГдар	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дахъя 8. ЖАМЦАРАН ТАЛЛАР					
8.1	Сочинени	2			
8.2	Изложени	2			
8.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		11			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

8 КЛАСС

№	Программин дахъойн а, темийн а цГераш	Сахътийн барам	Электронни дешаран ресурс
---	---------------------------------------	----------------	---------------------------

п/п		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
	Дакъа 1. КАРЛАДАККХАР				
1.1	Гамийнарг карладаккхар	3	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	1	0	
	Дакъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ				
2.1.	Нохчийн мотт Кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахъ	1	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		1	0	0	
	Дакъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А				
3.1.	Къамелан тайпанаш. Монолог а, диалог а. Церан тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
	Дакъа 4. ТЕКСТ				
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Къамелан функционални-маьӀнин тайпанаш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Текстан маьӀнин анализ.	2	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

	Текстан хаамаш хийцар				https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		4	0	1	
Дагъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЪНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Гуллакхан стиль. Гуллакхан стилан жанраш. Илманан стиль. Илманан стилан жанраш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		2	0	0	
МЕТТАН КЪЕПЕ					
Дагъа 6. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ПУНКТУ-АЦИ					
6.1	Синтаксис лингвистикин дагъа санна. Пунктуаци. Сацаран хъаркийн функцеш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Дешнийн цхъаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а. Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хъаьжжина, дешнийн цхъаьнакхетаран тайпанаш. Деш- нийн цхъаьнакхетарехъ карарчу уьйран кепаш	4	2	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Предложени а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Предложеныйн тайпанаш	2	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	ШинахЮоттаман предложени. Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард)	11	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

6.5	Предложенин коьртаза меженаш	17	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.6	ЦхъанахIоттаман предложенеш. ЦхъанахIоттаман предложенийн тайпанаш	11	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.7	Чолхейаблла цхъалхе предложени. Цхъанатайпанчу меженашца йолу предложенеш	6	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.8	Шакъабстинчу меженашца йолу предложнеш. Шакъабстинчу меженийн тайпанаш	7	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.9	Тедерзаршца, йукъайалочу а, йукъахIитточу а конструкцешца йолу предложенеш. Тедерзар. Йукъайало конструкцеш. ЙукъахIитто конструкцеш	7	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.10	Ма-дарра а, лач а къамел. Цитировани	6	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.11	Грамматически талларш	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		76	6	3	
Дакъа 7. КАРЛАДАККАР					

7.1	Тамийнарг карладаккхар, тЕчТарТдар.	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дақъа 8. ЖАМЦАРАН ТАЛЛАР					
8.1	Сочинени	2			
8.2	Изложени	2			
8.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		11			
Программин сахътийн барам		102			

НОХЧИЙН МЕТТАН ТЕМАТИКИН ПЛАНИРОВАНИ

9 КЛАСС

№ п/п	Программин дақъойн а, темийн а цЕрарш	Сахътийн барам			Электронни дешаран ресурс
		Декъан сахъташ	Талламан белхаш	Кхолла- раллин белхаш	
Дақъа 1. КАРЛАДАККХАР					
1.1	Тамийнарг карладаккхар	5	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	1	0	

Дақъа 2. МАТТАХ ЛАЪЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ					
2.1.	Нохчийн Республицехъ нохчийн матто кхочушден гӀуллакх. Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахъ. Вайн заманан нохчийн литературин меттан норманаш	3	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		3	0	0	
Дақъа 3. МОТТ А, КЪАМЕЛ А					
3.1.	Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладакхар). Къамелан гӀуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладогӀар, йешар.	5	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	0	
Дақъа 4. ТЕКСТ					
4.1.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а (жамӀдар). Къамелан функционални-маӀнин тайпанаш (жамӀдар). Текстан маӀнин анализ (жамӀдар). Текстан хаамаш хийцар.	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
4.2.	Дийцар къамелан тайпа санна. Текстан маӀнин анализ. Текстан хаамаш хийцар	3	0	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		5	0	1	
Дақъа 5. МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ					
5.1	Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш. ИсбаьхӀаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къаьсташ хилар а. Илманан стиль.	4	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.

Дерриг:		4	0	0	
Дақъа 6. МЕТТАН КЪЕПЕ. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ					
6.1	Чолхе предложени	2	0	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.2	Чолхе-цхъаьнакхетта предложени	10	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.3	Чолхе-карара предложени	31	2	2	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
6.4	Хуттургаш йоцу чолхе предложени	16	1	1	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		59	4	4	
Дақъа 9. КАРЛАДАККХАР					
9.1	Іамийнарг карладаккхар, тІечІагІдар.	6	1	0	http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/ https://desharkho.ru/ https://ps95.ru/dikdosham/ru/ www. urok95/ru.
Дерриг:		6	1	0	
Дақъа 10. ЖАМІДАРАН ТАЛІАР					
10.1	Сочинени	2			

10.2	Изложени	3			
10.3	Талламан белхаш	7			
Дерриг:		12			
Программин сахътийн барам		99			

НОХЧИЙН МЕТТАН ПОУРОЧНИ ПЛАНИРОВАНИ

5 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахьтийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахьт	Тал-ламан белхаш	Кхолларал-лин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2 с.)					
1	Нохчийн меттан хьал а, исбаьхьалла а.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
2	Лингвистика маттах лаьцна Илма санна.	1	0	0		https://desharkho.ru/
	КАРЛАДАККХАР (3 с.+ 1с.)					
3	Гамийнарг карладаккхар. Дешан чаккхенгахь шала мукъаза элпаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
4	Къамелан дакъош. ЦӀердош. ЦӀердешан дожарш.	1	0	0		www.urok95.ru .
5	Билгалдош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
6	Хаарш талларан болх	1	1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ТЕКСТ (5 с.)					
7	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а. Текстан композиционни дӀахӀоттам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
8	Къамелан функциональни-маӀнин тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
9	Дийцар къамелан тайпа санна.	1	0	0		https://desharkho.ru/
10	Текстан маӀнин анализ.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11	Текстан хаамаш хийцар.	1	0	0		https://ps95.ru/di

						kdosham/ru/
12	Меттан функционални тайпанаш	1	0	0		www. urok95/ru.
	СИНТАКСИС. КЪАМЕ- ЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ (5 с.+1 с)					
13	Синтаксисах, пунктуацех лаьцна кхетам.	1	0	0		https://desharkho.ru/
14	Сацаран хьаьркаш а, церан функцеш а.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
15	Дешнийн цхьаьнакхетар а, предложени а синтаксисан дакъош.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
16	Дешнийн цхьаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а.	1	0	0		www. urok95/ru.
17	Коьртачу дешан морфологически билгалонашка хьаьжжина, дешнийн цхьаьнакхетаран коьрта тайпанаш (цЦеран а, хандешан а).	1	0	0		https://desharkho.ru/
18	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	ЦХЪАЛХЕ ШИНАХ1ОТТАМАН ПРЕДЛОЖЕНИ (21 с. + 2 с.)					
19	Предложени а, цуьнан билгалонаш а. Предложенийн тайпанаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
20	Талламан болх	1	1	0		www. urok95/ru.
21	Дийцаран предложенийн маьӀнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
22	Хаттаран предложенийн маьӀнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23	Тедожоран предложенийн маьӀнин а, интонацин а башхаллаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
24	Айдаран а, айдаран йоцчу а	1	0	0		www. urok95/ru.

	предложенин маънин а, интонацин а башхаллаш.					
25	Предложенин чаккхенехь сацаран хъаьркаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
26	Интонаци.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
27	Сочинени	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
28	Подлежащи.	1	0	0		www.urok95.ru.
29	Сказуеми.	1	0	0		https://desharkho.ru/
30	Предложенин коьртаза меженаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
31	Кхачам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
32	Къастам.	1	0	0		www.urok95.ru.
33	Латтам.	1	0	0		https://desharkho.ru/
34	Грамматически лардийн масалле хъаьжжина, предложенин тайпанаш: цхьалхе, чолхе.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
35	Йаьржина а, йаржаза а предложенеш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
36	Предложенин цхьанатайпана меженаш, къамелехь цара деш долу г'уллакх.	1	0	0		www.urok95.ru.
37	Предложенин цхьанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
38	Тедерзар. Тедерзарехь сацаран хъаьркаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39	Цхьалхечу предложенин синтаксически къастам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
40	Ма-дарра къамелаца йолу предложенеш.	1	1	0		www.urok95.ru.
41	Ма-дарра къамелехь сацаран хъаьркаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А (2 с. + 1 с.)					http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

42	Мотт а, къамел а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
43	Монолог. Диалог. Полилог.	1	0	0		www.urok95.ru .
44	Талламан болх.	1	1	0		https://desharkho.ru/
	ФОНЕТИКА. ГРАФИКА. ОРФОЭПИ (10 С. + 1 С.)					
45	Фонетика а, графика а лингвистикин дакъош санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
46	Аз меттан дакъа санна. Озан маъна къасторан гуллакх.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
47	Нохчийн меттан мукъачу, мукъазчу абзнийн система.	1	0	0		www.urok95.ru .
48	Мукъа а (деха, доца), мукъаза (къора, зевне) абзнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
49	Фонетически транскрипцин элементаш. Дош фонетически къастор.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
50	Дешдакъа. Тохар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
51	Абзнаш, элпаш цхъабнадар.	1	0	0		www.urok95.ru .
52	Нохчийн алфавитан хIоттам. Дош фонетически къастор.	1	0	0		https://desharkho.ru/
53	Орфоэпи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
54	Интонаци, цуьнан функцеш. Интонацин коьрта элементаш	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
55	Сочинени.	1	0	1		www.urok95.ru .
	ОРФОГРАФИ (3с)					
56	Орфографи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
57	Й элпан нийсайаздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
58	Къасторан т, ь хъаьркин нийсайаздар.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
	ЛЕКСИКОЛОГИ (7 с.)					

59	Лексикологи лингвистикин дакъа санна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
60	Дош – меттан коьрта дакъа. Цъхьа маьІна долу а, дукха маьІнаш долу а дешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61	Дешан нийса а, тӀедеана а маьІнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
62	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
63	Синонимаш. Антонимаш. Омонимаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
64	Лексически дошамийн тайпанаш а, ненан меттан дешнийн хьал карадерзорехь цара ден гӀуллакх а.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
65	Цена нохчийн а, тӀеэцна а дешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ФРАЗЕОЛОГИ (3 с. + 1 с.)					www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
66	Фразеологизмаш, церан маьІна, царах пайдаэцар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
67	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
68	Фразеологически дошамаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
69	Лексикологич 1амийнарг карладакхар.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
	ДЕШАН ХІОТТАМ А, ДОШКХОЛЛАДАЛАР А (10 с. + 2 с.)					
70	Морфема меттан уггар жима маьІне дакъа.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
71	Дешан лард.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
72	Морфемийн тайпанаш: орам.	1	0	0		www.urok95.ru .

						https://desharkho.ru/
73	Морфемийн тайпанаш: деш-хьалхе.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
74	Талламан болх.	1	1	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
75	Морфемийн тайпанаш: суффикс.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
76	Морфемийн тайпанаш: чаккхе.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
77	Цхъанаораман (гергара) дешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
78	Нохчийн маттахь дешнаш кхолладаларан коьрта кепаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
79	Дешнаш кхолладаларехь а, хийцадаларехь а морфемашкахь мукъачу а, мукъазчу а абзнийн хийцадалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
80	Дешнийн морфемни анализ.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
81	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ (17 с. + 1с.)					http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
82	Морфологи лингвистикин дакъа.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
83	Цердош къамелан дакъа санна.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
84	Цердош, морфологически билгалонаш, синтаксически функцеш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85	Къамелехь цердешан г'уллакх.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
86	Долахь а, йукъара а цердешнаш, церан нийсайаздар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/

87	Цердешнийн грамматически классаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
88	Цердешнийн терахь.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
89	Цердешнийн терахь.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
90	Цхьаллин йа дукхаллин те- рахьан бен кеп йоцу цер- дешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
91	Цердешнийн легарш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
92	Цердешнийн легарш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
93	Дожарийн маъйна.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
94	Дожарийн маъйна.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
95	Цердешнаш кхолладаларан некъаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
96	Цердешнаш кхолладаларан некъаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
97	Цердешнашца ца нийсайаз- дар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
98	Цердешнаш морфологиче- ски къастор.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
99	Шеран талламан болх.	1	1	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
	Карладаккхар (3 с.)					
100	Предложенин коьрта, коьртаза меженаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
101	Тедерзарца йолу предло- жени, интонацин башхал- лаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
102	Монолог. Диалог.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102	6	4		

6 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни деша- ран ресурс
		Са хът	Талла- ман белхаш	Кхолла- раллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХА- АМАШ (2с.)					
1	Нохчийн меттан коьрта функцеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
2	Текстан коьрта билгалонаш. Текст а, къамелан стилаш а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	КАРЛАДАККАР (3с.)					
3	Омонимаш, синонимаш, антонимаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
4	Дешан лард, чаккхе, орам, дешхьалхе, суффикс.	1	0	0		www.urok95.ru .
5	Къамелан дакъош.	1	0	0		www.urok95.ru .
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А. (3с.+ 1 с.)					
6	Къамелан тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
7	Монолог а, диалог а, церан башхаллаш а	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
8	Монолог а, диалог а, церан башхаллаш а	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
9	Талламан диктант	1	1	0		
	ТЕКСТ (5 с.)					
10	Текстан хаамаш хийцар. Функ- циоальни-маьӀнин тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11	Текстан коьрта чулацам, маьӀнин коьрта дешнаш	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
12	СуртхӀотторан тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
13	Текстан маьӀнин анализ.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

14	Текст а, цуьнан башхаллаш а	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙ-ПАНАШ (3с.+1 с.)					
15	ГПуллакхан стиль. Илманан стиль.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
16	ГПуллакхан стиль. Илманан стиль.		0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
17	Сочиненина кечам бар.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
18	Сочинени. «Ларде вай Іалам!»	1	0	1		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	МОРФОЛОГИ. КЪАМЕЛАН ОБЗДАНГАЛЛА. ОРФОГРАФИ					
	Билгалдош (15с.+ 2 с.).					
19	Билгалдош, цуьнан маъІна.	1	0	0		www.urok95.ru.
20	Билгалдешнийн тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru.
21	Билгалдешнийн тайпанаш тІечІагІдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
22	Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru.
23	Талламан болх		1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
24	Лаамаза а, лааме а билгалдешнаш карладахар.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
25	Билгалдешнийн терахъашца хийцадалар.	1	0	0		www.urok95.ru.
26	Мухаллин билгалдешнийн даржаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
27	Билгалдешнийн легарш.	1	0	0		www.urok95.ru.
28	Билгалдешнийн легарш тІечІагІдар.	1	0	0		www.urok95.ru.
29	Билгалдешнийн кхолладалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
30	Билгалдешнийн кхолладалар тІечІагІдар.	1	0	0		www.urok95.ru. https://desharkho.ru/
31	Билгалдашах Іамийнарг карладаккхар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/

						osham/ru/
32	Тіеэцна билгалдешнаш нийсайаздар	1	0	0		www. urok95/ru. https://desharkho.ru /
33	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
34	Билгалдош грамматически къастор.	1	0	0		www. urok95/ru.
35	Билгалдош грамматически къастор. Тіечлаглар.	1	0	0		www. urok95/ru.
	Терахьдош (19с. +2)					https://ps95.ru/dikd osham/ru/
36	Терахьдош.	1	0	0		www. urok95/ru.
37	Масаллин терахьдешнаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
38	Масаллин терахьдешнаш тіечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikd osham/ru/
39	Роглаллин терахьдешнаш	1	0	0		www. urok95/ru.
40	Роглаллин терахьдешнаш тіечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikd osham/ru/
41	Талламан болх.	1	1	0		www. urok95/ru. https://desharkho.ru /
42	Декъаран терахьдешнаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
43	Гулдаран терахьдешнаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
44	Билгалза-масаллин терахьдешнаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
45	Билгалза-масаллин терахьдешнаш тіечлаглар.	1	0	0		www. urok95/ru.
46	Эцаран терахьдешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikd osham/ru/
47	Дакъойн терахьдешнаш.	1	0	0		www. urok95/ru. https://desharkho.ru /
48	Терахьдешнийн хлоттам.	1	0	0		https://ps95.ru/dikd osham/ru/
49	Терахьдешнийн легадалар.	1	0	0		www. urok95/ru. https://desharkho.ru /
50	Терахьдешнийн легадалар.	1	0	0		www. urok95/ru.
51	Сочинени	1	0	1		https://ps95.ru/dikd osham/ru/

52	Терахъдешнийн легаран кепаш.	1	0	0		www.urok95.ru . https://desharkho.ru/
53	Терахъдешнийн легадалар тӀечӀагӀдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
54	Терахъдешнийн легаран кепаш тӀечӀагӀгъяр.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
55	Терахъдешнийн нийсайаздар	1	0	0		www.urok95.ru .
56	Терахъдешнийн нийсайаздар. ТӀечӀагӀдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	ЦӀерметдош (18с.+2)					
57	ЦӀерметдош.	1	0	0		www.urok95.ru .
58	ЦӀерметдешнийн тайпанаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
59	ЦӀерметдешнийн тайпанаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
60	Яххыйн цӀерметдешнаш а, церан легар а.	1	0	0		www.urok95.ru .
61	Дерзоран цӀерметдешнаш а, церан легар а.	1	0	0		www.urok95.ru .
62	Дерзоран цӀерметдешнийн легар тӀечӀагӀдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
63	Доладерзоран цӀерметдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
64	Дерзоран-доладерзоран цӀерметдешнаш а, церан легар а.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
65	Талламан болх (тест)	1	1	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
66	Дерзоран-доладерзоран цӀерметдешнийн легар тӀечӀагӀдар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
67	Гайтаран цӀерметдешнаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
68	Гайтаран цӀерметдешнаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
69	Къастаман цӀерметдешнаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
70	Къастамза цӀерметдешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

71	Дацаран цѣрметдешанаш.	1	0	0		www.urok95.ru .
72	Хаттаран-йукъаметтигалин цѣрметдешнаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
73	Талламан болх.	1	1	0		https://desharkho.ru/
74	Хаттаран-йукъаметтигалин цѣрметдешнаш тѣчлаглар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
75	Хаттаран-йукъаметтигалин цѣрметдешнаш тѣчлаглар.	1	0	0		www.urok95.ru .
76	Цѣрметдош къастор.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
	Хандош (21с.+2 с.)					
77	Хандош.	1	0	0		https://desharkho.ru/
78	Хандешан билгалза кеп.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
79	Хандешан билгалза кеп тѣчлаглар.	1	0	0		www.urok95.ru .
80	Хандешан хенаш.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
81	Хандашах ламийнарг тѣчлаглар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
82	Ламийнарг карладаккхар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
83	Хандешан карара хан.	1	0	0		www.urok95.ru .
84	Хандешан йахана хан.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
85	Хандешан йахана хан тѣчлаглар.	1	0	0		https://desharkho.ru/
86	Йаханчу хенан хандешнийн чаккхенаш нийсаязьяр.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
87	Изложени	1	0	1		www.urok95.ru .

88	Хандешан йоглу хан.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
89	Хандешан йоглу хан.	1	0	0		https://desharkho.ru/
90	Хандешнийн классашца хийцадалар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
91	Хандешнийн терахьашца хийцадалар.	1	0	0		www.urok95.ru .
92	Хандешнийн классашца, терахьашца хийцадалар тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
93	Хандешан цхьаллин, дукхазаллин кепаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
94	Хандешан цхьаллин, дукхазаллин кепаш тлечлаглар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
95	Хандешнийн терахь а, кеп а вовшахкьастор.	1	0	0		www.urok95.ru .
96	Хандешнийн терахь а, кеп а вовшахкьастор. Тлечлаглар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
97	Хандош кьастор.	1	0	0		https://desharkho.ru/
98	Хандош кьастор.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
99	Шеран талламан болх.		1	0		www.urok95.ru .
	Іамийнарг карладаккхар (3с.)		0	0		
100	Билгалдешан грамматически билгалонаш.	1	0	0		https://desharkho.ru/
101	Терахьдешнийн легадалар.	1	0	0		https://ps95.ru/dikdosham/ru/
102	Цлерметдешнийн тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		102	6	4		

7 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (2 с.)					
1	Нохчийн мотт кхуьуш болу хилам санна.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
2	Къоман меттан, культурин, историн уьйр.	1	0	0		www. desharkho.ru
	КАРЛАДАККХАР (3 с. + 1 с.)					
3	Гамийнарг карладаккхар. Билгалдош.	1	0	0		www. desharkho.ru
4	Церметдош. Церметдешан тайпанаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
5	Хандош. Хандешан хенаш.	1	0	0		www. desharkho.ru
6	Хаарш талларан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А (3 с.)					
7	Монолог-суртхЮоттор, монолог-ойлайар, монолог-дийцар.	1	0	0		www. urok95/ru.
8	Диалог – текстан кеп	1	0	0		www. desharkho.ru
9	Диалоган тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
	ТЕКСТ (4 с.+ 1 с.)					
10	Текст къамелан произведени санна. Текстан коьрта билгалонаш (жамI дар).	1	0	0		www. urok95/ru.
11	Текстан дIахЮоттам. Абзац. Текстехъ меттан суртхЮотторан гIирсаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
12	Текстан-ойлайаран дIахЮоттаман башхаллаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
13	Текстан маъIнин анализ.	1	0	0		www. urok95/ru.
14	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdosham/

	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (3с.)					www. desharkho.ru
15	Меттан функциональни тайпанех лаьцна кхетам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
16	Публицистикин стиль. Публицистикин стилан жанраш.	1	0	0		www. urok95/ru.
17	Гуллакхан стиль. Пайда-эцаран гуо, функцеш, меттан башхаллаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	ХАНДОШ (19 с.+3 с.)					
18	Морфологи меттан Илманан дакъа санна (жамI дар).	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
19	Хандешан саттамаш. Билгала саттам.	1	0	0		www. urok95/ru.
20	Хандешан саттамаш. Бехкаман саттам.	1	0	0		www. urok95/ru.
21	Талламан болх.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
22	Билгала, бехкаман саттамаш. ТечIагIдар.	1	0	0		www. urok95/ru.
23	Хандешан саттамаш. Ларан саттам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
24	Хандешан саттамаш. Тедожоран саттам.	1	0	0		www. urok95/ru.
25	Хандешан саттамаш течIагIбар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
26	Хандешан спряженеш. Хьалхара спряжени.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
27	Хандешан спряженеш. Шолга спряжени.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
28	Дешан орамехь мукъа аьзнаш хийцадалар.	1	0	0		www. desharkho.ru
29	Кхечуьнга довлу а, ца довлу а хандешнаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
30	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
31	Хандешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
32	Хандешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
33	Хандешан хаттаран а, латта-	1	0	0		www. desharkho.ru

	ман а кепаш.					
34	Хандешнашца дацаран дакъалгаш (<i>ца, ма</i>) нийсайаздар.	1	0	0		www.desharkho.ru
35	Хандешнийн чаккхенгахь <i>н</i> йаздар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
36	Хандешнийн чаккхенгахь <i>н</i> йаздар.	1	0	0		www.urok95.ru .
37	Хандош морфологически къастор.	1	0	0		www.desharkho.ru
38	Хандашах Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
39	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	ПРИЧАСТИ (10 с.+1 с.)					
40	Причасти хандешан кеп санна.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
41	Причастин хенаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
42	Причастин хенаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
43	Лааме а, лаамаза а причастеш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
44	Талламан болх.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
45	Причастин карчам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
46	Причастин карчамца йолчу предложешкахь сацаран хъаьркаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
47	Причастийн легайалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
48	Причастийн нийсайазйар.	1	0	0		www.desharkho.ru
49	Причастешца <i>ца</i> цхъаьна а, къаьстина а йаздар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
50	Причасти морфологически къастор.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
	ДЕЕПРИЧАСТИ (8 с.)					
51	Деепричасти хандешан кеп санна.	1	0	0		www.urok95.ru .

52	Деепричастин хенаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
53	Деепричастин хенаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
54	Деепричастин карчам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
55	Деепричастица а, дееприча- стин карчамца а йолчу предложенешкахъ сацаран хъаьркаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
56	Деепричастешца дацаран дакъалг ца нийсайаздар.	1	0	0		www. desharkho.ru
57	Предложенехъ деепричастин синтаксически гӀуллакх.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
58	Деепричастех Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0		www. urok95/ru.
59	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdosham /
	МАСДАР (7 с. + 1 с.)					ps95.ru/dikdosham/
60	Масдар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
61	Масдаран грамматически категореш: терахъ, классан гайтам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
62	Масдаран легар.	1	0	0		www. desharkho.ru
63	Масдаран карчам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
64	Масдаран карчамехъ саца- ран хъаьркаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
65	Масдарца ца нийсайаздар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
66	Масдаран синтаксически гӀул- лакх.	1	0	0		www. urok95/ru.
67	Талламан болх. Тест №2.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
	КУЦДОШ (12 с. + 1 с.)					
68	Куцдашах кхетам. Куцдеш- нийн йукъара грамматически маъна.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
69	Куцдешнийн тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
70	Куцдешнийн тайпанаш.	1	0	0		www. urok95/ru.

71	Куцдешан синтаксически гҮуллакх.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
72	Куцдешнийн дустаран даржаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
73	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0		www.urok95.ru.
74	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
75	Талламан болх.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
76	Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
77	Куцдешнийн нийсайаздар: цхъаьна, къаьстина, дефисца йаздар.	1	0	0		www.desharkho.ru
78	Куцдашах Iамийнарг карладаккхар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
79	Куцдош морфологически къастор.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
80	Кобртачу къамелан дакьойх Iамийнарг гҮечIагIдар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
	<i>ГҮУЛЛАКХАН КЪАМЕЛАН ДАКЪОШ (18 с. + 2 с.)</i>					
81	ГҮуллакхан къамелан дакьойх йукьара кхетам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
82	ДештIаьхье гҮуллакхан къамелан дакьа санна.	1	0	0		www.urok95.ru.
83	ДештIаьхьенийн тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
84	ДештIаьхьенийн тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
85	Изложени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
86	Кхечу къамелан дакьойх кхоллайелла дештIаьхьенаш. Церан нийсайазйар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
87	Хуттург гҮуллакхан къамелан дакьа санна.	1	0	0		www.desharkho.ru
88	Хуттургийн тайпанаш, шайн маьIне хьаьжжина.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
89	Хуттургийн тайпанаш, шайн хIоттаме хьаьжжина.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
90	Предложенин цхъанатайпана	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/

	меженаш а, чолхечу предложенийн дакъош а вовшахтосучу хуттургашца (а, йа) йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш.					http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
91	Дакъалг гГуллакхан къамелан дакъа санна.	1	0	0		www.desharkho.ru
92	Дакъалгийн тайпанаш, шайн маъНе а, пайдаэцаре а хьаьжжина.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
93	Дакъалгийн нийсайаздар.	1	0	0		www.desharkho.ru
94	Тайп-тайпанчу къамелан дакъошца дакъалгаш дефисца а, къаьстина а йаздар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/ http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
95	Айдардашах кхетам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
96	Айдардешнийн нийсайаздар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
97	Айдардешнашца йолчу предложенешкахь сацаран хьаьркаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
98	Азтардаран дешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
99	Шеран талламан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/
	КАРЛАДАККХАР (3 с.)					ps95.ru/dikdosham/
100	Хандешан саттамаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
101	Причасти. Деепричасти.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
102	Куцдешнийн кхолладалар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102				

8 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахь	Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Талламан белхаш	Кхоллараллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМАШ (1 с.)					

1	Нохчийн мотт кавказан кхечу къаьмнийн меттанашна йукъахь	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
КАРЛАДАККАХАР (3 с.)						
2	Й элп йаздар.	1	0	0		www. urok95/ru.
2	Дешан чаккхенга н элп йаздар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
4	Орфографи	1	0	0		www. desharkho.ru
МОТТ А, КЪАМЕЛА (2 с. + 1 с.)						
5	Къамелан тайпанаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
6	Монолог а, диалог а. Церан тайпанаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
7	Хаарш талларан болх	1	1	0		www. desharkho.ru
ТЕКСТ (4 с.)						
8	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а.	1	0	0		www. urok95/ru.
9	Къамелан функциональни-маьӀнин тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
10	Текстан маьӀнин анализ.	1	0	0		www. desharkho.ru
11	Текстан хаамаш хийцар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЬНИ ТАЙПАНАШ (2с. + 1 с.)						
12	Гуллакхан стиль. Гуллакхан стилаш жанраш.	1	0	0		www. urok95/ru.
13	Илманан стиль. Илманан стилаш жанраш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14	Изложени	1	0	1		www. desharkho.ru
СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ (76с. + 9 с.)						
15	Синтаксис лингвистикин дакъа санна.	1	0	0		www. urok95/ru.
16	Пунктуаци.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

17	Сацаран хъаьркийн функцеш.	1	0	0		www.desharkho.ru
18	Дешнийн цхъаьнакхетар а, цуьнан билгалонаш а.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
19	Дешнийн цхъаьнакхетаран тайпанаш.	1	0	0		www.urok95.ru.
20	Дешнийн цхъаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
21	Талламан болх.	1	1	0		www.desharkho.ru
22	Дешнийн цхъаьнакхетарехь карарчу уьйран кепаш тГечIагIйар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
23	Предложени а, цуьнан коьрта билгалонаш а.	1	0	0		www.urok95.ru.
24	Предложенийн тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
25	ШинахIоттаман предложени.	1	0	0		www.desharkho.ru
26	Предложенин коьрта меженаш (грамматически лард).	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
27	Подлежащин хилар.	1	0	0		www.urok95.ru.
28	Подлежащин хилар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
29	Хандешан цхъалхе сказуеми.	1	0	0		www.desharkho.ru
30	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdosham/
31	Церан хIоттаман сказуеми.	1	0	0		www.urok95.ru.
32	Церан хIоттаман сказуеми.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
33	Подлежащиний, цIеран хIоттаман сказуеминий йуккъехь тире.	1	0	0		www.desharkho.ru
34	Хандешан хIоттаман сказуеми.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
35	Хандешан хIоттаман сказу-	1	0	0		www.urok95.ru.

	еми.					
36	Предложенин коьрта меженаш тӀечӀагӀйар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
37	Талламан болх. Тест №1.	1	1	0		www.desharkho.ru
38	Предложенин коьртаза меженаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
39	Нийса кхачам.	1	0	0		www.urok95.ru .
40	Лач кхачам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
41	Берта къастам.	1	0	0		www.desharkho.ru
42	Бертаза къастам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
43	Талламан болх.	1	1	0		www.urok95.ru .
44	Йуххедиллар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
45	Йуххедиллар.	1	0	0		www.desharkho.ru
46	Латтам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
47	Даран суьртан латтам.	1	0	0		www.urok95.ru .
48	Бараман латтам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
49	Меттиган латтам.	1	0	0		www.desharkho.ru
50	Хенан латтам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
51	Бахьанин латтам.	1	0	0		www.urok95.ru .
52	Галашонан латтам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
53	Бехкаман а, дуьхьалара а латтамаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
54	Латтаман тайпанаш тӀечӀагӀдар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
55	Изложени	1	0	1		www.urok95.ru .
56	Предложенин коьртаза	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/

	меженаш тЕчІагІйар.					iyn-tezaurus/
57	ЦхъанахІоттаман предложенеш.	1	0	0		www.desharkho.ru
58	ЦхъанахІоттаман предложенийн тайпанаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
59	Билгала-йуъхъан предложенеш.	1	0	0		www.urok95.ru.
60	Билгалза-йуъхъан предложенеш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
61	Билгала-йуъхъан, билгалза-йуъхъан предложенеш тЕчІагІйар.	1	0	0		www.desharkho.ru
62	Йукъара-йуъхъан предложенеш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
63	Йукъара-йуъхъан предложенеш тЕчІагІйар.	1	0	0		www.urok95.ru.
64	Йуъхъа предложенеш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
65	Цѐран предложенеш.	1	0	0		www.desharkho.ru
66	Йуъхъа, цѐран предложенеш тЕчІагІйар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
67	Талламан болх. Тест №2.	1	1	0		www.urok95.ru.
68	Йуъхъазина а, йуъззина йоцу а предложенеш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
69	Чолхейаьлла цхъалхе предложени.	1	0	0		www.desharkho.ru
70	Предложенин цхъанатайпанчу меженех лаьцна йукъара кхетам.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
71	Предложенин цхъанатайпанчу меженашкахь хуттургаш.	1	0	0		www.urok95.ru.
72	Цхъанатайпана а, цхъанатайпана боцу а къастамаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
73	Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
74	Талламан болх.	1	1	0		ps95.ru/dikdosham/

75	Цхъанатайпанчу меженашца йукъара дешнаш. ТечІагІдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
76	Предложенин шакъаьстинчу меженех йукъара кхетам.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
77	Шакъаьстина къастамаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
78	Шакъаьстина латтамаш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
79	Шакъаьстина йуххедиллар.	1	0	0		www.urok95.ru .
80	Шакъаьстина йуххедиллар. ТечІагІдар.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
81	Хенан а, меттиган а латта-мийн дурсаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
82	Хенан а, меттиган а латта-мийн дурсаш. ТечІагІдар.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
83	Тедерзар.	1	0	0		www.urok95.ru .
84	Йукъадало дешнаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85	Йукъадалочу дешнийн тай-панаш.	1	0	0		www.desharkho.ru
86	ЙукъахІитто конструкцеш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
87	ЙукъахІитто конструкцеш. ТечІагІдар.	1	0	0		www.urok95.ru .
88	Сочинени	1	0	1		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
89	Предложенин меженех тера догІуш долу йукъадало дешнаш, дешнийн цхъаьнак-хетарш.	1	0	0		www.desharkho.ru
90	ХІаь, хІан-хІа дешнаш-предложенеш. Ай-дардешнаш-предложенеш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
91	Ма-дарра а, лач а къамелах йукъара кхетам.	1	0	0		www.urok95.ru .
92	Ма-дарра къамелехь сацаран хъаьркаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
93	Ма-дарра къамелехь сацаран хъаьркаш. ТечІагІдар.	1	0	0		www.desharkho.ru

94	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
95	Ма-дарра къамел лач къамеле дерзор. ТечІагІдар.	1	0	0		www. urok95/ru.
96	Цитаташ а, церан нийсай-азйар а.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
97	Шеран талламан болх	1	1	0		www. desharkho.ru
98	Грамматически талларш.	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
99	Грамматически талларш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
	КАРЛАДАККХАР (3 с.)					
100	Предложенин коьрта, коьртаза меженаш.	1	0	0		www. urok95/ru.
101	ЦхъанахІоттаман предложенин тайпанаш.	1	0	0		http://ps95.ru/nohch iyn-tezaurus/
102	Предложенин цхъанатайпана меженаш.	1	0	0		www. desharkho.ru
ПРОГРАММИЦА САХЪТИЙН БАРАМ		102				

9 класс

№ п/п	Урокан тема	Сахътийн барам			Терахъ	Электронни дешаран ресурс
		Сахът	Талламан белхаш	Кхолла раллин белхаш		
	МАТТАХ ЛАБЦНА ЙУКЪАРА ХААМ АШ – 3с.					
1.	Нохчийн Республликехъ нохчийн матто кхочушден гІуллакх	1	0	0		ps95.ru/dikdosham/
2.	Нохчийн мотт вайн заманан дуьненахъ	1	0	0		www. desharkho.ru
3.	Вайн заманан нохчийн литературин меттан норманаш	1	0	0		www. urok95/ru.
	КАРЛАДАККХАР – 5 с.+1с.					

4.	Иамийнарг карладаккхар. Орфографи	1	0	0		www.urok95/ru.
5.	Дешнийн цхъаьнакхетарш, церан тайпанаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
6.	Предложенин коьрта меженаш	1	0	0		www.urok95/ru.
7.	Предложенин коьртаза меженаш	1	0	0		www.urok95/ru.
8.	Предложенин шакъаьстина меженаш					
9.	Талламан болх	1	1	0		www.desharkho.ru
	МОТТ А, КЪАМЕЛ А – 5 с.					
10.	Барта а, йозанан а, монологически а, диалогически а къамел, полилог (карладаккхар)	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
11.	Къамелан гIуллакхан кепаш: дийцар, йоза, ладогIар, йешар	1	0	0		www.desharkho.ru
12.	ЛадогIаран кепаш: харжаман, довзийтаран, дуьхенгара	1	0	0		www.urok95/ru.
13.	Йешаран кепаш: Iаморан, довзийтаран, хъажаран, лехаман	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
14.	Синонимика – стилистикин бух. Фразеологически синонимаш	1	0	0		www.desharkho.ru
	ТЕКСТ – 5 с.+1с.					
15.	Текст а, цуьнан коьрта билгалонаш а (жамIдар)	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
16.	Изложени	1	0	1		www.desharkho.ru
17.	Къамелан функционални-маьIнин тайпанаш (жамIдар)	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
18.	Дийцар къамелан тайпа санна	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
19.	Текстан маьIнин анализ	1	0	0		www.desharkho.ru
20.	Текстан хаамаш хийцар	1	0	0		www.urok95/ru.

	МЕТТАН ФУНКЦИОНАЛЪНИ ТАЙПАНАШ – 4с.					
21.	Вайн заманан нохчийн меттан функционални тайпанаш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
22.	Исбаьхьаллин литературин мотт а, вайн заманан нохчийн меттан тайпанех иза къабсташ хилар а	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
23.	Талламан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdo sham/
24.	Гуллакхан стиль	1	0	0		www. des-harkho.ru
25.	Нохчийн меттан коьрта гайтаран-исбаьхьаллин гирсаш (метафора, эпитет, дустар, гипербола, олицетворени)	1	1	0		ps95.ru/dikdo sham/
	МЕТТАН КЪЕПЕ. СИНТАКСИС. КЪАМЕЛАН ОБЪДАНГАЛЛА. ПУНКТУАЦИ – 59с. +8с.					
26.	Чолхечу предложенех кхетам	1	0	0		www. des-harkho.ru
27.	Чолхечу предложенех кхетам тIечIагIбар	1	0	0		www. urok95/ru.
28.	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех а, цуьнан хIоттамах а йукъара кхетам	1	0	0		www. des-harkho.ru
29.	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу гирсаш	1	0	0		www. urok95/ru.
30.	Чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенин дакъош вовшахтосу гирсаш. ТIечIагIдар	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
31.	Предложенин дакъошна йукъахь тайп-тайпана маъIнин уьйраш йолчу чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенийн интонацин башхаллаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
32.	Къамелехь чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар	1	0	0		www. des-harkho.ru
33.	Изложени	1	0	1		ps95.ru/dikdo sham/
34.	Къамелехь чолхе-цхьаьнакхеттачу предложенех пайдаэцар	1	0	0		www. urok95/ru.

35.	Чолхе-цхъаьнакхетта предложени хИотторан норманаш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
36.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложешкахь сацаран хъаьркаш хИотторан норманаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
37.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложешна синтаксически анализ	1	0	0		www. des-harkho.ru
38.	Чолхе-цхъаьнакхеттачу предложешна пунктуационни анализ	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
39.	Талламан болх (Тест №1)	1	1	0		ps95.ru/dikdo sham/
40.	Чолхе-карарчу предложенех кхетам	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
41.	Предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош	1	0	0		www. des-harkho.ru
42.	Предложенин коьрта а, тIетуху а дакъош тIечIагIдар	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
43.	Хуттургаш а, хуттургийн дешнаш а	1	0	0		www. urok95/ru.
44.	Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхалаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
45.	Карарчу хуттургийн а, хуттургийн дешнийн а башхалаш. тIечIагIдар	1	0	0		www. des-harkho.ru
46.	Талламан болх	1	1	0		ps95.ru/dikdo sham/
47.	Чолхе-карарчу предложенийн тайпанаш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
48.	Чолхе-карара предложеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхъалхе предложеш а грамматически тера йогуш хилар	1	0	0		www. des-harkho.ru
49.	Чолхе-карара предложеш а, шакъаьстинчу меженашца йолу цхъалхе предложеш а грамматически тера йогуш хилар. тIечIагIдар	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
50.	Къастаман тIетухучу предложешца йолу чолхе-карара предложеш	1	0	0		www. urok95/ru.
51.	Къастаман тIетухучу предложешца йолу чолхе-карара предложеш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/

52.	Кхачаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
53.	Кхачаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
54.	Латтамын тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
55.	Латтамын тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
56.	Сочиненина кечамбар	1	0	0		www. des-harkho.ru
57.	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdo sham/
58.	Хенан тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
59.	Хенан тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
60.	Бахъанин тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
61.	Бахъанин тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
62.	Іалашонан тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
63.	Бехкаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
64.	Бехкаман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
65.	Талламан болх (Тест №2)	1	1	0		ps95.ru/dikdo sham/
66.	Даран суьртан тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
67.	Бараман тІетухучу предложенешца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. urok95/ru.
68.	Чолхе-карара предложени хІотторан норманаш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
69.	Масех тІетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
70.	Масех тІетухучуьнца йолу чолхе-карара предложенеш. ТечІагІдар	1	0	0		www. des-harkho.ru

71.	Чолхе-карарчу предложенешкахъ сацаран хъаркаш хИтторан норманаш	1	0	0		www.urok95/ru.
72.	Изложени	1	0	1		ps95.ru/dikdo sham/
73.	Чолхе-карарчу предложенийн синтаксически анализ	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
74.	Чолхе-карарчу предложенийн пунктуационни анализ	1	0	0		www.urok95/ru.
75.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех кхетам балар	1	0	0		www.des-harkho.ru
76.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин дакъошна йукъара маЪнин йукъаметтигаш	1	0	0		www.urok95/ru.
77.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенин тайпанаш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
78.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенех къамелехъ пайдаэцар	1	0	0		www.des-harkho.ru
79.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш а, хуттургаш йолу чолхе предложенеш а грамматически тера йогуш хилар	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
80.	Талламан болх.	1	1	0		www.urok95/ru.
81.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ цЮьмалг а, цЮьмалгаца тIадам а	1	0	0		www.des-harkho.ru
82.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ цЮьмалг а, цЮьмалгаца тIадам а	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
83.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бахъанин, кхеторан, тIедузаран маЪнашца	1	0	0		www.urok95/ru.
84.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехъ шитIадам	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
85.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш дуъхъалара, хенан маЪнашца	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
86.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш бехкаман, тIахъалонан маЪнашца	1	0	0		www.urok95/ru.
87.	Хуттургаш йоцчу чолхечу	1	0	0		ps95.ru/dikdo

	предложенехь тире					sham/
88.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенехь тире	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
89.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн синтаксически анализ	1	0	0		www. des-harkho.ru
90.	Хуттургаш йоцчу чолхечу предложенийн пунктуационни анализ	1	0	0		www. urok95/ru.
91.	Сочиненина кечамбар	1	0	0		www. des-harkho.ru
92.	Сочинени	1	0	1		ps95.ru/dikdo sham/
	КАРЛАДАККАХАР – 6с. +1с.					
93.	Чолхе-цхъаьнакхетта предложенеш	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
94.	Чолхе-караара предложенеш	1	0	0		www. des-harkho.ru
95.	Хуттургаш йоцу чолхе предложенеш	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
96.	Талламан болх	1	1	0		www. urok95/ru.
97.	Нохчийн меттан пачхьалкхан коьртачу экзаменационни белхан дIахIоттам	1	0	0		http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/
98.	Экзаменационни белхан мах хадоран критереш	1	0	0		www. des-harkho.ru
99.	Дешаран шарахь бинчу белхан жамIдар	1	0	0		ps95.ru/dikdo sham/
ПРОГРАММИЦА САХЬТИЙН БАРАМ		99	7	5		

Дешаран-методикин гЮ-Іамат

1. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 5 класс.
2. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 6 класс.
3. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 7 класс.
4. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 8 класс.
5. Нохчийн мотт. Белхан тетрадь. (Чеченский язык. Рабочая тетрадь). 9 класс.
6. «Ас дІалур ю ПКЭ!» Нохчийн меттан пачхьалкхан коьртачу экзаменна кечам бар. Дешаран-методически гЮ-Іамат. («Я сдам ОГЭ!» Подготовка к основному государственному экзамену по чеченскому языку. Учебно-методическое пособие). Абдуразаков Ш.И., Дашаева Л.Х., Дудаев С.А.-Х., Тутаева С.Л., Хунарикова П.А. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2021. – 192 с.
7. Тимаев А.Д., Ирезиев С-Х.С-Э., Абубакаров А.Х. Практический курс морфологии чеченского языка. – Грозный: ФГУП «Издательский комплекс «Грозненский рабочий», 2012. –176 с.
8. Эдилов. С.Э. Самукъане грамматика. 5-11 классашна дешаран пособи. (Занимательная грамматика. Учебное пособие для 5-11 классов). – Грозный: «Арфа-Пресс», 2012. – 368 с.

Методикин литература

9. Айдамирова М. А. Музейная деятельность по приобщению подрастающего поколения к культурно-историческому наследию. Учебное пособие. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 89 с.
10. Эдилов С. Э. Обучение изложению. Методическое пособие в помощь учителю. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 240 с.
11. Эдилов С. Э. Обучение сочинению. Методическое пособие в помощь учителю. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 160 с.
12. Эдилов С.Э. Учебное пособие. Практикум синтаксиса чеченского языка. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2012. – 302 с.
13. Эдилов С.Э. Учебное пособие. Практикум чеченского языка. – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2020. – 320 с.
14. Эсхаджиев Я.У. Изучение орфографии и пунктуации в школе. – Грозный: Издательство «Альфа-Пресс», 2012. – 222 с.

15. Эдилов С. Э. Нохчийн мотт а, керла технологеш а (Чеченский язык и новые технологии). – Грозный: АО «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2018. – 285 с.

ЛугIаташ

16. Абдуразаков Ш.И. Iаламан совгIаташ. Русско-чеченский словарь флоры и фауны. – Грозный: ОА «ИПК «Грозненский рабочий», 2016. – 192 с.

17. Арсанукаев, А.М., Михтеева Т.И. Чеченско-русский, русско-чеченский словарь. – Грозный: ГУП «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2008. – 190 с.

18. Вагапов А. Д. Словарь синонимов чеченского языка. – Тбилиси: «Меридиан», 2011. – 734 с.

19. Ибрагимов Льюма. Нохчийн фразеологизмийн маъИнадаран дошам (Толковый словарь чеченских фразеологизмов). – Грозный: ГУП «Издательско-полиграфический комплекс «Грозненский рабочий», 2004. – 128 с.

20. Мациев А.Г. Нохчийн-оьрсийн словарь. (Чеченско-русский словарь). – Грозный: ФГУП «ИПК «Грозненский рабочий», 2010. – 656 с.

21. Умархаджиев С.М., Астемиров А.В., Асхабов Х.И., Бадаева А.С., Вагапов А.Д., Израилова Э.С., Султанов З. А. Русско-чеченский, чеченско-русский словарь компьютерной лексики. – Грозный, АН ЧР, 2017. – 238 с.

22. Халидов А.И. Словарь лингвистических терминов чеченского языка. – Грозный: ГУП «Книжное издательство», 2012. – 448 с.

Хаамийн дешаран ресурсаш

23. Нохчийн меттан лексикин-семантикин тезаурус (Лексико-семантический тезаурус чеченского языка)//URL: <http://ps95.ru/nohchiyn-tezaurus/>

24. Образовательный портал «Чеченская электронная школа»
//URL:<https://desharkho.ru/>

25. Чеченско-русский, русско-чеченский онлайн-словарь. Дикдошам
//URL: <https://ps95.ru/dikdosham/ru/>